

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomiky

Diplomová práce

Hodnocení vlivů cestovního ruchu na přírodní, životní a
socio-kulturní prostředí na Vysočině

Bc. Šárka Poubová

© 2011 ČZU v Praze

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomiky

Akademický rok 2009/2010

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Šárka Poubová

obor Veřejná správa a regionální rozvoj

Vedoucí katedry Vám ve smyslu Studijního a zkušebního řádu ČZU v Praze
čl. 17 odst. 2 určuje tuto diplomovou práci.

Název práce: **Hodnocení dopadů cestovního ruchu na životní,
přírodní, sociokulturní prostředí na Vysočině**

Osnova diplomové práce:

1. Úvod
2. Cíl práce a metodika
3. Literární rešerše
4. Analýza a vyhodnocení dopadů cestovního ruchu na okolní prostředí kraje Vysočina
5. Závěr
6. Seznam použitých zdrojů
7. Přílohy

Rozsah hlavní textové části: 60 - 80 stran

Doporučené zdroje:

Pásková, M.: Výkladový slovník cestovního ruchu. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj, 2002. 448 s. ISBN 80-239-0152-4.

Pásková, M.: Udržitelnost rozvoje cestovního ruchu. Praha: Gaudeamus, 2008. 297 s. ISBN 978-80-7041-7.

Vystoupil, J.: Atlas cestovního ruchu České republiky. 1. vyd. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj, 2006. 157 s. ISBN 80-239-7256-1.

Vaško, M.: Cestovní ruch a regionální rozvoj. 1.vyd. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2002. 95 s. ISBN 80-245-0445-6.

Indrová, J. a kol.: Cestovní ruch (základy). Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2007. 119 s. ISBN 978-80-245-1252-5.

Moldan, B.: Indikátory trvale udržitelného rozvoje. Ostrava: VŠB – TU, 1996. ISBN 80-7078-380-X.

Vedoucí diplomové práce: **Ing. Michaela Antoušková**

Termín odevzdání diplomové práce: duben 2011

.....
Vedoucí katedry

.....
Děkan

V Praze dne: 15. 1. 2010

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci *Hodnocení vlivů cestovního ruchu na přírodní, životní a socio-kulturní prostředí na Vysočině* jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 5. 4. 2011

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Ing. Michaele Antouškové, Ph.D. za cenné konzultace a odborné rady, které mi pomohly k vypracování této diplomové práce. Dále děkuji Mgr. Šárce Sobotové za poskytnutí užitečných rad a připomínek.

Hodnocení vlivů cestovního ruchu na přírodní, životní a socio-kulturní prostředí na Vysočině

Evaluation of tourism impacts on environmental, natural and socio-cultural surrounding in the region of Vysočina

Souhrn

Cílem této diplomové práce bylo analyzovat vliv cestovního ruchu na vybrané složky prostředí kraje Vysočina. Dílčím cílem byl popis a hodnocení lokalizačních faktorů, na základě kterých bylo možné určit potenciál v oblasti cestovního ruchu. Dopady na přírodní, životní a socio-kulturní prostředí byly analyzovány na základě zvolených indikátorů. Diplomová práce je rozdělena do několika kapitol. Úvodní kapitoly jsou věnovány přírodním a kulturně-historickým podmínkám kraje Vysočina. Stěžejními oddíly práce jsou pak kapitoly, které se věnují jednotlivým vlivům indikátorů na složky prostředí. Na základě předchozích analýz je zpracována SWOT analýza, která objasnila silné a slabé stránky, dále příležitosti a ohrožení pro rozvoj dalšího cestovního ruchu v kraji Vysočina. Následná kapitola se zabývá ekonomickým hodnocením negativního vlivu vybraného indikátoru. Závěr práce uceleně shrnuje negativní a pozitivní dopady na vybrané složky prostředí kraje Vysočina.

Summary

The aim of this thesis was to analyze the impact of tourism on selected elements of the environment in the Vysočina region. A sub-objective was to describe and evaluate the localisation factors on the basis of which it was possible to determine the potential for tourism. Impacts on natural, environmental and socio-cultural environment were analysed on the basis of selected indicators. The thesis is divided into several chapters. The introductory chapters are devoted to natural and cultural-historical conditions in the Vysočina region. The key sections of the work are the chapters devoted to different influences of indicators on the environmental components. Based on the previous analysis, a SWOT analysis has been prepared in order to clarify the strengths and weaknesses, as well as opportunities and threats for further development of tourism and the Vysočina region. The subsequent chapter deals with the economic assessment of the negative impact of the selected indicator. The conclusion comprehensively summarises the negative and positive impacts on the selected environmental components of the Vysočina region.

Klíčová slova: přírodní prostředí, životní prostředí, socio-kulturní prostředí, cestovní ruch, indikátor, kraj Vysočina

Keywords: natural environment, environment, socio-cultural environment, tourism, indicator, Vysocina region

OBSAH

1 ÚVOD	8
2 CÍLE PRÁCE	10
3 METODIKA PRÁCE	11
3.1 Sběr dat	11
3.2 Deskripce	12
3.3 Analyticko-syntetická část	12
4 LITERÁRNÍ REŠERŠE	15
4.1 Cestovní ruch	15
4.2 Lokalizační faktory cestovního ruchu.....	16
4.3 Indikátory životního prostředí	16
4.4 Vliv cestovního ruchu na přírodní a životní složky prostředí.....	17
4.4.1 <i>Emise</i>	19
4.4.2 <i>Eroze</i>	21
4.5 Vliv cestovního ruchu na socio-kulturní prostředí	21
5 POTENCIÁL CESTOVNÍHO RUCHU V KRAJI VYSOČINA	24
5.1 Vymezení území	24
5.2 Lokalizační předpoklady.....	25
5.2.1 <i>Přírodní podmínky</i>	25
5.2.2 <i>Kulturně-historické podmínky</i>	34
5.3 Hodnocení lokalizačních předpokladů.....	39
6 INDIKÁTORY PŘÍRODNÍHO PROSTŘEDÍ	40
6.1 Turisticko-rekreační zatížení	40
6.2 Lesní prostředí	42
6.3 Jakost koupacích vod	44

7 INDIKÁTORY ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ	46
7.1 Ochrana území v kraji Vysočina.....	47
7.2 Ekologická stabilita území.....	49
7.3 Emise	51
8 INDIKÁTORY SOCIO-KULTURNÍHO PROSTŘEDÍ.....	54
8.1 Efekt módnosti.....	54
8.2 Míra přátelskosti místních lidí k návštěvníkům.....	56
8.3 Turistická informační centra	57
9 SWOT ANALÝZA.....	59
9.1 Vlastní analýza SWOT	60
9.2 Vyhodnocení SWOT analýzy	62
10 EKONOMICKÉ HODNOCENÍ VYBRANÉHO NEGATIVNÍHO VLIVU CESTOVNÍHO RUCHU V KRAJI VYSOČINA	63
11 ZÁVĚR	65
12 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	68
13 PŘÍLOHY	75

1 ÚVOD

Cestovní ruch představuje v současné době významnou součást ekonomik hospodářsky vyspělých zemí. Jde o odvětví, které se velmi rychle rozvíjí. Tento jev je podporován růstem životní úrovně. Mezi řadu faktorů, které přispívají k rozvoji cestovního ruchu, patří dostatek volného času, zvyšování vzdělanosti, globalizace, moderní technologie atd. Cestovní ruch se tak stává běžnou potřebou člověka.

Cestování vede k vytváření vztahů k přírodě, lidským památkám, cizím kulturám a přírodnímu či životnímu prostředí. Právě cestovní ruch se v přírodním, životním a socio-kulturním prostředí, projevuje různými způsoby a přináší s sebou řadu změn. Na jedné straně vede ke zvýšení ekonomických aktivit, na straně druhé dochází k narušování přírodního prostředí. Pozitivně tedy můžeme hodnotit, že cestovní ruch se významně podílí na tvorbě hrubého domácího produktu, na tvorbě pracovních míst, na rozvoji a propagaci regionů i obcí. Negativně se však projevuje cestovní ruch, který svou nadměrnou intenzitou zatěžuje prostředí, které ke své existenci potřebuje.

Tímto způsobem pak dochází k znehodnocení oblastí cestovního ruchu a brání dalšímu rozvoji.

Požadavky turistů se stále více orientují na čistotu a přírodní hodnoty, dále dochází k přechodu od pasivního k aktivnímu způsobu rekreace.

Je nutné se zabývat možnostmi a omezeními v regionu pro udržitelný rozvoj cestovního ruchu. Znalost podmínek povede k lepšímu poznání regionu a rozvoji cestovního ruchu, bez toho aby byla narušena rovnováha přírodního, životního a socio-kulturního prostředí.

2 CÍLE PRÁCE

Diplomová práce se zabývá vztahy a vazbami mezi cestovním ruchem a vybranými složkami prostředí. Hlavním cílem je hodnocení vlivů cestovního ruchu na životní, přírodní a socio-kulturní prostředí. Dílčím cílem je deskripce přírodních a kulturních předpokladů cestovního ruchu, tedy lokalizačních faktorů.

Tyto problémové okruhy jsou řešeny pro území kraje Vysočina, který je díky své strategické poloze stále častěji vyhledávaným cílem turistů.

Výstupem práce je zhodnocení dopadů cestovního ruchu v kraji Vysočina, zejména se jedná o vytyčení silných a slabých stránek, příležitostí a hrozeb. Dále bude zhodnocen turistický potenciál řešeného území.

3 METODIKA PRÁCE

Pro hodnocení dat v oblasti přírodního a životního prostředí kraje Vysočina, jsou použita poslední dostupná data od roku 2000, zejména z Českého statistického úřadu a české informační agentury životního prostředí Cenia a dalších.

Údaje ze socio-kulturního prostředí jsou získána za pomoci dotazníkového šetření. Potřebná data jsou k dispozici díky průzkumu příspěvkové organizace České centrály cestovního ruchu Czechtourism. Toto zjišťování vzniklo v rámci projektu *Monitoring návštěvníků v turistických regionech České republiky*. Projekt zahrnuje jednotlivé turistické oblasti a regiony České republiky. Tedy i sledovaný turistický region Vysočina.

Je však třeba vysvětlit, že data získaná z příspěvkové organizace *Czechtourism* se vztahují k turistickému regionu Vysočina. Turistické regiony nejsou plně totožné s hranicemi krajů, které vychází z členění hranic okresů, ale jsou tvořeny přirozenými hranicemi území. Právě nesoulad mezi vymezením kraje a turistického regionu způsobuje komplikace při vyhodnocování dat.

Turistický region je však téměř shodný s územím kraje Vysočina. Pouze malá část území Žďárských vrchů se nachází v turistickém regionu Východní Čechy (Pardubický kraj).

Pro účely této práce je význam pojmů *kraj Vysočina* a *turistický region Vysočina* ztotožněn, stejně tak pojem *turista* a *návštěvník*. Potenciál cestovního ruchu v kraji Vysočina je řešen na základě lokalizačních faktorů.

3.1. Sběr dat

Přípravná fáze je zahájena studiem sekundárních dat, tedy těch, která jsou získána z již publikovaných zdrojů (kabinetní výzkum). Tímto zdrojem je zejména odborná literatura z oblasti cestovního ruchu, životního prostředí a trvale udržitelného rozvoje. Dále je čerpáno z materiálů na státní i regionální úrovni, rozvojových strategií, turistických průvodců, propagačních materiálů, regionálních publikací, odborného a regionálního tisku. Dalším zdrojem jsou internetové stránky institucí, organizací, sdružení a měst. Některá témata, řešená v této práci, jsou konzultována se zainteresovanými osobami formou

expertních rozhovorů. Na základě takto získaných dat, mohou být realizovány další části práce.

3.2 Deskripce

V práci je proveden popis přírodního, životního a socio-kulturního prostředí kraje Vysočina. Tedy lokalizačních faktorů regionu. Tyto faktory jsou dále zhodnoceny v závěru kapitoly.

3.3 Analyticko-syntetická část

Nejdůležitějším krokem je stanovení vhodných indikátorů. Pomocí zvolených indikátorů je možné hodnotit dopady cestovního ruchu na zvolené oblasti. Indikátory jsou vybrány zejména na základě dostupnosti dat a studované literatury. Pro takto vybrané indikátory je možné vytvořit dostatečně dlouhé časové řady.

Zvolené indikátory pro přírodní prostředí jsou *turisticko-rekreační zatížení, lesní prostředí, jakost koupacích vod*. Pro přírodní prostředí jsou zvolené indikátory *ochrana území, ekologická stabilita území, emise*. Jako socio-kulturní indikátory jsou vybrány *efekt módnosti, míra spokojenosti návštěvníků a turistická informační centra*.

Pomocí metody syntézy jsou data ucelena, a dále jsou vyjádřeny vztahy a vlivy mezi zvolenými indikátory a složkami kraje Vysočina. Dále je na základě získaných dat, určen podíl vlivu cestovního ruchu u zvolených indikátorů.

V této části práce jsou pro vyjádření hodnot některých indikátorů použity vlastní výpočty.

Pro hodnocení indikátoru *turisticko-rekreačního zatížení* kraje Vysočina ve srovnání s ostatními kraji v České republice, je použit ukazatel turisticko-rekreačního zatížení. Tento vztah je vyjádřen počtem rekreačních lůžek přepočtených na jednotku plochy, tedy v km².

Jeho výpočet vyjadřuje rovnice:

$$\frac{N}{A},$$

kde N = počet rekreačních lůžek, A = rozloha regionu.

Pro zhodnocení indikátoru *jakost koupacích vod* v kraji Vysočina, je každé kategorii stavu koupací vody přidělena známka od nejlepší (1) po nejhorší (5).

Součet všech známek v jednotlivých regionech vyjadřuje stav koupacích vod ve sledovaných letech. Voda vhodná ke koupání byla hodnocena známkou 1, zhoršené smyslově postižitelné vlastnosti vody jsou hodnoceny známkou 2, zhoršená jakost vody, která je nevhodná ke koupání pro citlivé jedince je ohodnocena známkou 3, voda nevhodná ke koupání známkou 4 a poslední kategorií je voda s vyhlášením zákazu koupání, tedy známka 5.

K určení indikátoru *ekologické stability* v kraji Vysočina je zvolen výpočet koeficientu ekologické stability. Jedná se o poměr stabilních a nestabilních ploch v hektarech.

$$KES = \frac{\text{plocha ekologicky stabilních ploch}}{\text{plocha ekologicky nestabilních ploch}},$$

kde mezi stabilní prvky patří plocha lesů, trvalých lesních porostů, sadů, zahrad, vinic, chmelnic a vodních ploch. Do nestabilních ploch spadá orná půda, zastavěné plochy a ostatní plochy.

Hodnoty koeficientu stability menší nebo rovné 0,10 dosahuje krajina s maximálním narušením přírodních struktur. Hodnoty 0,10 - 0,30 vyjadřují území, která jsou nadprůměrně využívána se zřetelným narušením přírodních struktur. Dále hodnoty 0,31 – 1,00 vyjadřují území intenzivně využívané, zejména zemědělskou velkovýrobou. Hodnoty 1,01 – 2,99 patří celkem vyvážené krajině, v nichž jsou technické objekty relativně v souladu s dochovanými přírodními strukturami. Hodnot 3,00 a vyšších dosahuje přírodní a přírodně blízká krajina s výraznou převahou ekologicky stabilních struktur a nízkou intenzitou využívání krajiny člověkem.

Dalším krokem je SWOT analýza, která vychází z výsledků působení indikátorů na složky v kraji Vysočina. Z analýzy vyplývá identifikace silných a slabých stránek. Dále identifikace příležitostí a hrozeb.

Následná kapitola se zabývá ekonomickým zhodnocením negativního vlivu vybraného indikátoru. Zde bylo nutné získat počet kilometrů ujetých návštěvníkem

z kategorie hodnot v rozmezí 51 km – 100 km. K určení je zvolen medián (\tilde{x}) hodnot, který rozdělil kategorii podle velikosti seřazených výsledků na dvě stejně početné poloviny.

Na základě předchozích výsledků analýz je vypracován závěr práce.

4 LITERÁRNÍ REŠERŠE

4.1 Cestovní ruch

Podstatou cestovního ruchu je poskytování různých služeb účastníkům cestovního ruchu, kde tyto služby slouží k bezprostřednímu uspokojování potřeb, zájmů a zálib turistů. Cestovní ruch je řešen i z dalších hledisek, například z pohledu národního hospodářství. V současnosti je považován za nejdynamičtější ekonomický a sociální fenomén, který se čím dál více podílí na hrubém domácím produktu země.

Cestovním ruchem se zabývá mnoho autorů, a proto je vymezován řadou definic. Jednou z nejužitečnějších definic se v současnosti považuje definice Světové organizace cestovního ruchu WTO. Tu také uvádí Pásková – Zelenka (2002, str. 6): *„Za cestovní ruch se považuje činnost osoby, cestující na přechodnou dobu (u mezinárodního cestovního ruchu maximálně jeden rok, u domácího šest měsíců) do místa mimo své trvalé bydliště, přičemž hlavní účel její cesty je jiný než vykonávat výdělečnou činnost v navštíveném místě (trvalý či přechodný pracovní poměr). Může se však jednat o služební, obchodní či jinak pracovní motivovanou cestu, jejíž zdroj úhrady vyplývá z pracovního poměru u zaměstnavatele v místě bydliště nebo v místě sídla firmy.“* K dalším obměnám této definice vedl rozvoj kongresového cestovního ruchu.

Cestovní ruch můžeme členit na základě toho, v jaké konkrétní podobě se projevuje. Malá (2002) rozlišuje několik typů cestovního ruchu podle vyjádření jevové formy, které umožňují lépe charakterizovat účastníka cestovního trhu z hlediska převažující motivace účasti na cestovním ruchu, místa realizace, vztahu k platební bilanci státu, délka pobytu, způsobu zabezpečení cesty a pobytu, počtu účastníků, způsobu financování, věku účastníků, převažujícího prostředí pobytu atd.

Definice forem a druhů cestovního není ustálená, existuje mnoho autorů, kteří vymezují zcela odlišné formy cestovního ruchu. Například Vystoupil a kol. (2007) člení cestovní ruch na městský, veletržní a kongresový, lázeňský, venkovský, zimní rekreaci, letní rekreaci u vody a vinařskou turistiku, aniž by bylo zcela zřejmé, co je zde považováno za druh a formu cestovního ruchu.

4.2 Lokalizační faktory cestovního ruchu

Lokalizační faktory rozhodují, zda má oblast potenciál pro výskyt cestovního ruchu. Tyto faktory vychází z hlediska přírodních a historicko-kulturních možností a atraktivit regionu.

Autorka Kiral'ová dělí lokalizační faktory na přírodní a společenské. Tyto charakteristiky sehrávají důležitou roli při samotné realizaci cestovního ruchu. Představují soubor podmínek, které jsou významným vnějším motivačním činitelem a předurčují funkční využití konkrétní oblasti na základě přírodních možností, kvalitě a povaze společenských podmínek a atraktivit. V souvislosti s přírodním prostředím jde hlavně o geomorfologický, klimatický, hydrologický a biologický potenciál oblasti. Kulturně-historický potenciál destinace tvoří uměle vytvořené složky, které zahrnují takové atraktivity cestovního ruchu, které svou hodnotou přitahují určitý okruh návštěvníků. Jednotlivé komponenty ovlivňují lokalizaci cestovního ruchu společně, pouze výjimečně působí samostatně.

V současné době se autoři rozcházejí ohledně způsobu hodnocení potenciálu cestovního ruchu. Shodují se ovšem na tom, že pokud se dané území má stát cílem cestovního ruchu, musí mít atraktivity, které jsou jedinečné, ale zároveň dobře dostupné.

Z hlediska atraktivity reliéfu je nutné hodnotit výškovou členitost. Čím větší výškové rozpětí (nížiny, pohoří), tím je krajina atraktivnější pro cestovní ruch.

4.3 Indikátory životního prostředí

Problémy životního prostředí nemusí být na první pohled zřejmé. Jsou velice komplikované. Proto je velice důležité tyto problémy sledovat nebo jim přímo předcházet. Monitorovací systémy mohou předkládat důležitá fakta o stavu a budoucím vývoji životního prostředí. Mezi výstupy monitoringu patří indikátory životního prostředí. Podle Moldana (1996) jsou indikátory výsledkem zpracování a určité interpretace primárních dat. Jsou zaměřeny určitým směrem, něco ukazují a indikují. Vždy o něčem vypovídají, ale jen v širších souvislostech. Indikátory jsou uspořádány do rámců různého charakteru, například geografický nebo rámec spjatý s lidskou činností. Pro indikátory životního prostředí je nejdůležitější rámec zavedený Organizací pro hospodářskou spolupráci a rozvoj. Pro použitelnost těchto indikátorů je důležité, aby splnily řadu kritérií

a to: významnost, reprezentativnost, jedinečnost, měřitelnost, náklady a užitek, minimální negativní účinky na prostředí, správnost, spolehlivost, srovnatelnost, průhlednost, pochopitelnost, výpovědní schopnost, načasování a využitelnost.

Podle informací z české informační agentury životního prostředí Cenia (2009) je účelem klíčových indikátorů životního prostředí především poskytnout stabilní základ pro hodnocení pokroku v oblasti životního prostředí a hodnocení naplňování cílů a opatření stanovených v rámci priorit politiky životního prostředí. Soubor klíčových indikátorů zahrnuje osm témat z oblasti životního prostředí (klíma, znečišťování a kvalita ovzduší, vodní hospodářství a jakost vod, biodiverzita, lesy a krajina, odpady a materiálové toky, zdraví, financování ochrany životního prostředí) a tři témata z oblasti vlivu sektorů na životní prostředí (zemědělství, energetika a průmysl, doprava).

Orgány veřejné správy mohou výsledky využít k tvorbě následných opatření a nástrojů, které budou směřovat k dosažení cílů stanovených v hlavních koncepčních a strategických dokumentech v oblasti životního prostředí, ale i v sektorech národní ekonomiky, které mají hlavní vliv na kvalitu životního prostředí.

4.4 Vliv cestovního ruchu na přírodní a životní složky prostředí

Cestovní ruch působí na životní prostředí jak pozitivně, tak negativně. Kvasničková (1998) definuje pojem životní prostředí na základě zákona č.17/1992 Sb. o životním prostředí jako všechno, co vytváří přirozené podmínky existence organismů včetně člověka a je předpokladem jejich dalšího rozvoje. Jeho složkami jsou zejména ovzduší, voda, horniny, půda, fauna, flóra, nerostné suroviny, organismy, umělé prostředí, kulturně historické památky, stavby a budovy, odpady, ekosystémy a energie. Ministerstvo životního prostředí vymezuje životní prostředí jako systém složený z přírodních, umělých a sociálních složek materiálního světa, jež jsou nebo mohou být s uvažovaným objektem ve stálé interakci. Je to vše, co vytváří přirozené podmínky existence organismů, včetně člověka a je předpokladem jejich dalšího vývoje. Složkami je především ovzduší, voda, horniny, půda, organismy, ekosystémy a energie.

Cestovní ruch je přímo spjatý s úrovní a kvalitou životního prostředí, proto je nutné toto prostředí zachovávat. Ukazuje se však, že především v oblastech, kde je zvýšená koncentrace turistů, může masový rozvoj cestovního ruchu negativně ovlivňovat kvalitu

přírodního a životního prostředí. Proto je v poslední době hodně diskutované téma trvale udržitelného rozvoje.

Vlivy cestovního ruchu na složky přírodního prostředí jsou dlouho analyzovány. V zahraniční literatuře se souhrn dopadů změn vyvolaných ve významné míře cestovním ruchem v přírodních složkách životního prostředí označuje pojmem „turistické znečištění“ (tourist pollution).

Podle Páskové (2009) zde existuje silná zpětná vazba, protože všechny složky turistického znečištění snižují potenciál daného území pro rozvoj cestovního ruchu. V případě turistických dopadů na jednotlivé složky přírodního prostředí jde sice o dopady změn vyvolaných cestovním ruchem, ovšem vyvolatelných zpravidla stejně tak dobře rozvojem jakéhokoli jiného ekonomického odvětví. Další dopady spojené s cestovním ruchem mohou být aktivity místních obyvatel, zemědělství, průmysl nebo doprava. Cestovní ruch tedy přispívá přímo i nepřímo ke znečišťování všech složek přírodního prostředí.

Dále autorka popisuje krajinu jako významný primární zdroj cestovního. Dochází však často k její inscenizaci a komercializaci. To vše a mnohé další, vede ke snižování hodnoty a funkcí krajiny, například jde o fragmentaci, snižování ekologické stability nebo estetické hodnoty.

Intenzivní přeměny původní funkce krajiny, vedou k negativním projevům. Mezi negativní projevy aktivit cestovního ruchu můžeme zařadit výstavbu infrastruktury cestovního ruchu jako je stavba komunikací nebo ubytovacích a stravovacích zařízení.

V menším měřítku jde o rozšiřování cest, prošlapávání cest v okolí památek mimo vyznačené cesty nebo dopady horolezecké činnosti. Tímto působením člověka mohou být podstatně urychleny přirozené procesy, jako jsou eroze či sesuvy.

Chráněná území zahrnují zvláště chráněné a ekologicky cenné ekosystémy. Jedná se zejména o vzácné a ohrožené druhy flóry a fauny. Ekologická rovnováha takovýchto ekosystémů může být snadno ohrožena právě cestovním ruchem, neboť přírodní atraktivita a neporušenost těchto ekosystémů jsou jednou z nejsilnějších motivací pro navštívení kraje. V chráněných oblastech se negativní vliv turismu projevuje zejména růstem počtu a nároků turistů a nedodržování ochranných podmínek. To znamená vědomé a neúmyslné poškozování. Úmyslné poškozování přírodních hodnot a biodiverzity je druhem vandalismu. Projevuje se mechanickým poškozováním skalních útvarů, sběrem vzácných

živočišných druhů, nerostů, hornin nebo zkamenělin. Kromě aktivit návštěvníků může poškozování přírodních hodnot způsobovat také vědomé opomíjení environmentálních hledisek při výstavbě turistické infrastruktury a také při samotném provozování služeb cestovního ruchu. Může jít o druh vandalizmu způsobovaný návštěvníky, projevující se nápisy či grafity na skalních a jiných přírodních útvarech, poškozováním či sběrem vzácných živočišných či rostlinných druhů, nerostů, hornin či fosílií. (Pásková, 2009)

Rekreační využití chráněných krajinných území je povoleno, pokud se však nepoškozují přírodní hodnoty. Neovládnutí rozvoje cestovního ruchu může vést k nevratnému poškození přírodně cenných území. Proto je nutná ochrana přírody před nadměrnou zátěží turisty.

Chráněné krajinné oblasti vykazují vysokou ekologickou stabilitu. Stabilní krajina má schopnost vyrovnávat vnější vlivy zpravidla vyvolané člověkem a vnitřní vlivy bez citelného a dlouhodobého poškození. Naopak území s nízkým koeficientem ekologické stability jsou nestabilní a krajina nemá dostatečnou rezervu pro vyrovnání se s vlivy cestovního ruchu. Ekologickou stabilitu nejvíce narušuje výstavba ve volné krajině, která mění krajinný ráz, může to být například turistická infrastruktura. Zastavěná území jsou nepřirozené povrchy, které se dále vyznačují změnami v odtokových poměrech vod nebo omezenou průchodností pro různé organismy právě díky liniovým stavbám a oplocováním. Další členění krajiny výstavbou komunikací nebo úpravou vodních toků vede k zániku různých biotopů v krajině. Krajina pak postupně ztrácí své přirozené funkce a tím dochází k dalšímu ohrožení živočišných i rostlinných druhů.

4.4.1 Emise

Jako emise se označuje proces uvolňování látek nebo energií (uvolňovaných ze zdrojů znečištění do složek životního prostředí (nejčastěji do ovzduší)). Cestovní ruch je přímým zdrojem emisí zejména díky silniční a letecké dopravě, dále například díky off-road cestovnímu ruchu, nočnímu lyžování, provozu zábavních podniků, center a zařízení cestovního ruchu obecně. (Pásková, 2009)

Zdroje emitující do ovzduší jsou celostátně sledovány v rámci tzv. Registru emisí a zdrojů znečišťování ovzduší (REZZO). Mobilní zdroje jsou začleněny v dílčím souboru REZZO 4. K určení překročení míry znečištění ovzduší jsou zvoleny imisní limity

pro lidské zdraví a pro ochranu ekosystémů a vegetace. Silniční doprava patří mezi nejvýznamnější producenty emisí oxidů dusíku a oxidu uhelnatého.

Oxidy dusíku společně s oxidy síry tvoří kyselé deště, které poškozují živé rostliny a půdu. Vdechování vysokých koncentrací oxidu dusíku může vážně ohrozit zdraví člověka. (Vejvoda, 2002)

Jsou to tedy látky se širokým spektrem negativních dopadů na zdraví člověka i na přírodní ekosystémy.

Další znečišťující látkou zapříčiněnou automobilovou dopravou je přízemní ozón. Tato látka nemá svůj emisní zdroj, ale vzniká v ovzduší reakcí uhlovodíků a oxidů dusíku. Zvýšení koncentrace této znečišťující látky je podpořeno intenzivním slunečním zářením. Kombinace těchto podmínek se vyskytuje především v letních měsících, tedy v období zvýšeného turistického ruchu.

Překročení limitu u přízemního ozónu se projevuje nežádoucími účinky na vegetaci. Ozon u rostlin způsobuje poškození listů a narušuje životně důležité procesy. U zemědělských plodin je pozorována snížená produkce biomasy. Dlouhodobé působení ozonu může v ekosystémech dokonce způsobit potlačení a vymizení druhů citlivých k působení ozonu ve prospěch druhů odolnějších. (Cenia, 2009)

Zvýšení automobilové dopravy v období letní nebo zimní rekreace, je možné ovlivnit pomocí koordinace prázdninových termínů, mimosezónních slev, stimulací k využívání veřejné, zejména železniční dopravy do určitých míst, určitého času a k určitému způsobu cestování, často výrazně přispívá (někdy je dokonce hlavní příčinou) ke vzniku nežádoucích smogových situací, zejména při hromadných odjezdech (ve zdrojových oblastech) a příjezdech (v destinacích) na dovolenou. (Pásková, 2009)

Nástrojem pro omezování znečišťování ovzduší jsou emisní povolenky. Povolenka opravňuje vypustit do ovzduší jednu tunu CO₂. Kdo vypustí více tun, než má povolenek, musí je dokoupit, aby neplatil pokutu. Cílem tedy je povolenky prodávat než nakupovat. To povede k úsporným energetickým opatřením a k zavádění technologií šetrnějších k životnímu prostředí. Prodej a nákup probíhá pomocí národního rejstříku obchodování s povolenkami na emise skleníkových plynů.

4.4.2 Eroze

Podle odborných publikací je přirozená eroze popisována jako proces narušování povrchu přírodnin, zejména odstraňováním vrchní vrstvy půdy, povrchu hornin působením větru, vody, sněhu, ledovce, živých organismů včetně člověka. Eroze jsou rozlišovány podle původce svého vzniku. Dělí se tedy na vodní, větrnou, chemickou nebo fyzikální erozi. Podle výzkumného ústavu meliorací a ochrany půdy je nejvýznamnější, z hlediska výskytu a způsobené škody v České republice, vodní eroze. Naopak nejméně škody způsobuje fyzikální eroze.

Přirozená eroze může být urychlena intenzivním působením člověka (antropogenní eroze). Podle mnoha autorů se jedná o obrušování povrchu památek (chůze, dotyky), rozšiřování a prohlubování cest v okolí památek, dále dopady horolezecké činnosti ve formě zářezů od lan. Na erozi se také významně podílí výstavba infrastruktury cestovního ruchu (např. stavba komunikací, ubytovacích zařízení, přístavních a pobřežních zařízení).

4.5 Vliv cestovního ruchu na socio-kulturní prostředí

Podle Páskové (2009) se vlivy cestovního ruchu na socio-kulturní prostředí neprojevují zpravidla tak zřetelně a bezprostředně, než je tomu u vlivů na přírodní složky geografického prostředí. Dopady na socio-kulturní prostředí jsou tedy hůře identifikovatelné a měřitelné. Vyznačují se změnami v rovině psychologické, sociální, kulturní, ekonomické, urbanistické a projevují se jako materiální a imateriální. Zatímco u vlivů cestovního ruchu na přírodní prostředí jde o změny poměrně dobře objektivně kvantifikovatelné a relativně snadno pochopitelné, jsou změny socio-kulturního prostředí více subjektivního charakteru a tím jsou obtížně monitorovatelné. Také hodnocení dopadů velice závisí na úhlu pohledu. Zda se nám dopad jeví jako pozitivní nebo negativní.

Autorka uvádí, že mezi kladné vlivy cestovního ruchu lze zařadit zejména růst příjmů, zaměstnanosti, množství investic a kvality infrastruktury. Avšak i tyto klady přispívají k sociální nerovnosti. Zaměstnanost bývá sezónního charakteru a investice často nejsou v souladu s potřebami místních lidí. Vznik a vývoj turistických oblastí vede ke změnám ve funkcích sídel. Jedná se zejména o postupné vytlačení obytné nebo obslužné

funkce sídla za komerční se zaměřením na nabídku služeb cestovního ruchu. Jde tedy o souhrnný proces nazývaný turistifikace nebo také turismifikace. Tento proces je zpravidla doprovázen zvýšením cenové hladiny (turistická inflace), snížením dostupnosti zboží běžné denní potřeby. Preferováno je tedy uspokojování potřeby návštěvníků destinace na úkor každodenních potřeb a životního stylu místních obyvatel i na úkor ostatních organismů.

Mnoho výzkumů cestovního ruchu se zaměřuje jednostranně na návštěvníky a uspokojení jejich potřeb, a potřeby a názory místních obyvatel jsou často opomíjeny. Jak ale vnímají dopady cestovního ruchu právě rezidenti, je důležité pro cestovní ruch každé destinace. Místní obyvatelé mohou s příchodem turismu do oblasti vidět některé negativní vlivy, které s sebou turismus přináší, jako např. narušení způsobu života místních obyvatel, změny cenové politiky dané lokality, změny v tradičním hospodaření či místním prostředí. Tyto změny a zásahy do jejich života jim nemusejí být příjemné a jejich postoj k turismu proto nemusí být kladný. Na druhou stranu je třeba si uvědomit, že turismus s sebou přináší i pozitiva ve formě vyšší zaměstnanosti, rozvoje podnikání i celkového ekonomického rozvoje regionu. Každý rezident by tak měl zhodnotit a zvážit, jaký postoj k těmto faktorům zaujme.

Touto problematikou, tedy vzájemnou interakcí mezi návštěvníky a rezidenty, se zabývá řada autorů. Autorka Pásková (2009) operuje s pojmem turistická iritace. Tu definuje jako proces vývoje vztahu místních obyvatel k cestovnímu ruchu, zpravidla ve svých aplikacích zužovaný na negativní vývoj vztahu místních obyvatel k návštěvníkům destinace. V tomto užším pojetí jde tedy o míru „nevraživosti“ místních obyvatel ve vztahu k návštěvníkům. V širším pojetí se jedná o jejich vztah k vývoji cestovního ruchu na území dané destinace obecně. Jako ukazatel toho vztahu se používá empiricky odvozená čtyřstupňová škála, tzv. Doxeyho (1975) iritační index, sestávající z následných odstínů postojů místních obyvatel - euforie, apatie, znechucení a antagonismus. (Pásková, Zelenka, 2002)

Jedním z dalších socio-kulturních indikátorů je tzv. efekt módnosti. Projevuje se zájmem o danou destinaci ze strany návštěvníků, investorů i v samotném způsobu využívání atraktivit cestovního ruchu. (Pásková, 2009)

Tento indikátor je klíčovým ukazatelem při posuzování úspěšnosti a zaměření regionu a zároveň poukazuje na jeho možný potenciál. Efekt módnosti lze chápat jako

motiv či důvod, kvůli kterému je daný region vyhledávaný a kvůli kterému ho turisté navštěvují. Je důležité si uvědomit, jaké přednosti daná lokalita nabízí, čím je pro návštěvníky „módní“ a tento základ nadále rozvíjet. Protože právě efekt módnosti ovlivňuje jedince i skupiny lidí výběrem a upřednostněním právě té dané lokality před ostatními.

Pro poskytování informací a prezentaci cestovního ruchu dané lokality jsou určena turistická informační centra (TIC).

Tato centra jsou základním a důležitým článkem jakékoliv organizace cestovního ruchu v území. Napomáhají praktické propagaci a prezentaci nejen dané lokality, ale i celého státu a dostávají ho tak do širšího povědomí lidí. Jejich hlavním úkolem je především poskytování turistům, ať už domácím či zahraničním, všechny důležité informace. Je důležité, aby TIC poskytovala dostatečnou nabídku informací, ale zároveň i kvalitně zpracovanou, aktuální a spolehlivou. Velké nedostatky v poskytování těchto služeb může naopak rozvoji cestovního ruchu v regionu uškodit.

Informace, které TIC poskytují, mohou být nejrůznějšího charakteru. Od historie a tradic konkrétního regionu, přes informace o zajímavostech kraje, přírodních krásách, památkách, sportovním vyžití, až po tipy na výlet, ubytování, stravování. Mohou nabízet i kulturní programy, otevírací doby památek, jízdní řády, propagační materiály a letáky, ale také možnost zakoupení různých map, pohlednic, knih či upomínkových předmětů. Škála nabízených informací a materiálů může být opravdu široká a je ve vlastním zájmu každého regionu, aby byla pro potřeby zákazníků dostatečná. Právě díky těmto informacím si návštěvníci utváří prvotní dojmy o daném regionu, ale také na jejich základě vyhledávají v regionu atraktivitu a služby, což je pro rozvoj turismu v regionu potřebné.

Informační centrum je označeno logem A.T.I.C. (Asociace informačních turistických center) ČR společně s piktogramem "i". Označení může být doplněno i vlastním označením informační kanceláře vyjadřující činnost informačního centra.

Jednotlivá informační centra jsou kategorizována. Tato kategorizace slouží k hodnocení informačních center, tedy členů A.T.I.C. Každý stupeň kategorizace předpokládá splnění schváleného minimálního standardu a podmínek činností turistických informačních center. A.T.I.C. Informační centra se člení do následujících 4 kategorií – republikové, oblastní, místní celoroční a sezónní informační centrum. (Asociace informačních turistických center, 2010)

5 POTENCIÁL CESTOVNÍHO RUCHU V KRAJI VYSOČINA

5.1 Vymezení území

Kraj Vysočina je území ležící na pomezí Čech a Moravy. Jedná se o vnitrozemský kraj sousedící s Pardubickým krajem (na severu), se Středočeským krajem (na severozápadě), s Jihočeským krajem (na jihozápadě) a s Jihomoravským krajem (na jihovýchodě).

Z regionálně geomorfologického hlediska spadá zájmové území do Českomoravské subprovincie. Podle některých pramenů leží na území kraje geografický střed Evropy, a to na západě okresu Havlíčkův Brod na řece Sázavě, poblíž vrchu Melechov.

Obrázek č. 1. Územně správní členění kraje Vysočina

Zdroj: Krajský úřad kraje Vysočina

5.2 Lokalizační předpoklady

Následující lokalizační předpoklady či faktory rozhodují o lokalizaci a využití kraje cestovním ruchem z hlediska přírodních možností a kvalit kulturně-historických památek a atraktivit.

5.2.1 Přírodní podmínky

Přírodní atraktivita území je v zásadě dána geomorfologickými, klimatickými, hydrologickými a biogeografickými podmínkami. Proto je zde uvedena charakteristika jednotlivých složek přírodního prostředí.

Geologie

Kraj Vysočina má velmi pestrou geologickou stavbu. Největší část území tvoří moldanubikum, severní část Žďárských vrchů je tvořena kutnohorskosvrateckým krystalinikem, ve východní části okresů Žďár nad Sázavou a Třebíč vystupují horniny svratecké klenby, nejsevernější část okresu Havlíčkův Brod v oblasti Železných hor je tvořená jednotkami středočeské oblasti. Pokryvné útvary jsou zastoupeny na severozápadě okresu Žďár nad Sázavou a na severu okresu Havlíčkův Brod, tzv. křídou Dlouhé meze. (Čech a kol., 2002)

Jako moldanubikum označujeme rozsáhlý komplex většinou silně přeměněných a hlubinných hornin, které tvoří převážnou jižní a jihozápadní část Českého masivu. Kromě mohutných variských granitoidových komplexů hlavně karbonského stáří jsou zde přítomny metamorfované, sedimentární, vulkanické i starší hlubinné horniny, u nichž metamorfní procesy vesměs setřely původní charakter. (Chlupáč a kol., 2002)

Moldanubikum zájmového území je rozdělováno do dvou velkých celků – pestré a jednotvárné skupiny. Tyto celky mají společnou nejčastěji se vyskytující se horninu (ruly).

Jednotvárná skupina moldanubika je tvořena téměř výhradně rulami. Jsou to ruly biotitické, často se sillimanitem a v blízkosti těles žul i s cordieritem. Ruly jsou velmi často migmatitizovány a pak přecházejí do migmatitů.

Pestrá skupina se od jednotvárné liší tím, že jsou zde zcela běžně zastoupena různě velká tělesa mnoha dalších typů hornin, hlavně kvarcitů, grafitických kvarcitů, erlánů,

skarnů, mramorů, amfibolitů, amfibolických rul, granulitů, serpentinitů, eklogitů, ortorul a jiných.

Součástí moldanubika je i největší komplex vyvřelých hornin variského stáří v ČR tzv. moldanubický pluton, tvořený převážně žulami (granity). Kutnohorsko-svratecké krystalinikum se svými horninami podobá moldanubiku, jejich stupeň přeměny je však o něco nižší. Vyskytují se zde zejména dvojslídne ruly, migmatity a ortoruly, menší podíl mají různé typy metabazitů, granulity, mramory a skarny.

Nepatrnou rozlohu má v kraji geologická jednotka označovaná jako středočeská, především její tzv. hlinecká zóna a žuly (granity a granodiority) železnohorského plutonu. V severovýchodní části okresu Havlíčkův Brod se nachází ranský masiv budovaný komplexem bazických a ultrabazických vyvřelých hornin, olivínovci, gabry a gabrodiority.

Do východní části okresů Třebíč a Žďár nad Sázavou zasahuje tzv. svratecká klenba. Ve směru od západu k východu zde můžeme rozdělit čtyři podskupiny. V olešnické skupině převládají svory a různé typy rul, mramorů, amfibolitů a kvarcitů. Bítešská skupina je tvořena bítešskou ortorulou, ve skupině Bílého potoka převládají fylity a mramory. Jen nepatrně jsou zastoupeny žuly deblínské skupiny a jejich sedimentární obal (vápence, slepence, kvarcity).

Téměř všechny uvedené horniny a geologické jednotky vznikly během variského (hercynského) vrásnění před 350 až 230 miliony let. Původní usazené a vyvřelé horniny (droby, pískovce, vápence aj.) byly přeměněny na ruly, migmatity, kvarcity, mramory aj., zvrásněny a jejich stavba byla narušena pohyby podél zlomů a přesmyků.

Po variském období byla oblast již geologicky klidná. Vývoj probíhal v platformním režimu. Mladší horniny jsou proto nezvrásněné, většinou vodorovně uložené sedimenty. Druhohorní (křídové) pískovce, slínovce a jílovce cenomanského (97 až 90 milionů let) a turonského stáří (90 až 87 milionů let) leží v oblasti tzv. Dlouhé meze. Malý plošný rozsah mají třetihorní sedimenty u Jihlavy, Moravských Budějovic a u Jemnice.

Koncem třetihor a ve čtvrtohorách došlo k pohybům podél starých zlomů, formovala se současná říční síť, kde se hromadily fluviální a na svazích deluviální sedimenty a vznikaly dnešní půdy. Do vzhledu krajiny zasáhlo také klima ledových dob. Mrazovým zvětráváním byly zformovány vrcholové skalnaté partie, vznikala kamenná moře a usazovaly se spraše.

Do řady ekosystémů v oblasti zasáhla těžba nerostných surovin. V kraji se odedávna těžily rudy stříbra a barevných kovů (Jihlavsko, Ransko a jinde), zlata (Humpolecko), železné rudy (Žďárské vrchy) a uranové rudy v okolí Rožné. V početných ložiscích byly dobývány lomový kámen, písky, štěrky, grafit, fluorit, těžila se i rašelina. V současné době hrají významnou úlohu žulové lomy (Mrákotín, Řásná, Lipnice). (Čech a kol., 2002)

Geomorfologie

Z hlediska regionálně-geomorfologického třídění ČR náleží území kraje k Českomoravské soustavě provincie Česká vysočina a je součástí geomorfologické podsoustavy Českomoravské vrchoviny. Georeliéf Českomoravské vrchoviny se vyvinul na krystalických břidlicích a masivech granitoidů starého (variského) základu Českého masivu.

Českomoravskou vrchovinu dělíme na několik geomorfologicky odlišných celků. (Čech a kol., 2002)

Do jižní části kraje zasahuje geomorfologický celek *Javořická vrchovina*. Jedná se o členitou kernou vrchovinu tvořenou žulami centrálního moldanubického plutonu. V georeliéfu se výrazně uplatňují ruwary (nevýrazné pahorky) s četnými balvany a drobnými tvary zvětrávání a odnosu (skalní mísy, škrapy, skalní výklenky atp.). (Demek a kol., 2006)

Větší část zaujímá podcelek Jihlavské vrchy s nejvyšším vrcholem Českomoravské vrchoviny Javořicí (837 m).

Západní část kraje Vysočina řadí geomorfologové ke *Křemešnické vrchovině*. Jedná se o plochou vrchovinu, tvořenou převážně metamorfovanými horninami, vcelku monotónní povrch je rozřezaný hlubokými údolními vodními toků. Členitý povrch mají části tvořené granitoidy, sníženiny v širším okolí Jindřichova Hradce jsou vyplněny neogenními sedimenty. (Demek a kol., 2006)

Do severní části kraje zasahuje *Hornosázavská pahorkatina*. Tato členitá pahorkatina leží převážně na přeměněných horninách severozápadní části Českomoravské vrchoviny se zbytky křídových a neogenních usazenin.

Do severní části kraje Vysočina zasahuje též výběžek geomorfologického podcelku *Kutnohorská plošina*. Tato Golčovojevíčková pahorkatina leží na přeměněných horninách se zbytky křídových sedimentů. Její povrch se sklání od severu k jihu. (Čech a kol., 2002)

Na severovýchodě kraje ční výrazně vyšší pruh geomorfologického celku *Železné hory*. Jádrem tvoří vyvěřeliny žulového masivu, SZ část proterozoické a paleozoické zvrásněné horniny a ostrůvky křídových usazenin. Vrchovina představuje klínovou kru ukloněnou k SV a omezenou na JZ výrazným zlomovým svahem Dlouhé meze.

Největší plocha v moravské části Českomoravské vrchoviny patří celku *Křižanovská vrchovina*. Tato plochá vrchovina je tvořena převážně krystalickými břidlicemi a vyvěřelinami moldanubika. Plochý povrch je rozřezán hlubokými údolními vodními toků, např. Oslavy.

Jihovýchodní část kraje Vysočina zabírá *Jevišovská pahorkatina*. Tento rozsáhlý celek tvoří členitá pahorkatina střídající se s kotlinami na krystalinických horninách moldanubika a moravika. Místy jsou na plochem povrchu holoroviny zbytky tropických zvětralin z druhohor a třetihor, v plochých kotlinách jsou zbytky neogenních usazenin. Hluboká údolní vodní toků rozřezávají plochý povrch pahorkatiny a vytvářejí zaklesnuté meandry. (Demek a kol., 2006)

Severovýchodní část kraje Vysočina náleží k vyššímu a členitějšímu celku *Hornosvratecké vrchoviny*. Je to členitá vrchovina, v některých částech až hornatina na přeměněných horninách starého základu Českého masivu. Je tvořena krystalickými horninami s ostrůvky permokarbonských a křídových usazenin. Nejvyšší vrchol je Devět skal s nadmořskou výškou 836 m. (Demek a kol., 2006)

Půdy

Půdní pokryv kraje Vysočina je značně různorodý. Nejvyšší polohy tvoří Jihlavské vrchy a Žďárské vrchy. Na vrcholu Javořice (837 m) se nachází silně kamenitý *podzol* typický, který na svazích pod vrcholem přechází v podzol kambizemní (rezivou půdu).

V nižší nadmořské výšce navazuje *kambizem* dystrická. V kraji Vysočina pokrývá nižší polohy například Jihlavských vrchů, severní okraj Novobystřické vrchoviny, jižní a jihovýchodní část Pacovské pahorkatiny. Kambizem typická se vyskytuje v nižších polohách Pacovské pahorkatiny, téměř na celém území Havlíčkobrodské pahorkatiny a jinde.

Tam, kde jsou na mírných svazích a rovinách vyvěřeliny zvětralých a metamorfovaných hornin překryty polygenetickými hlínami, vyskytují se mozaikovitě *pseudogleje*. Souvislejší plochy se nacházejí např. ve Žďárských vrších či v jihovýchodní části Kutnohorské plošiny. Na fluviálních sedimentech v údolích potoků a říček vznikl *glej* (např. okolí Velkého Dářka).

Na fluviálních sedimentech středních poloh Českomoravské vrchoviny, v místech, kde se vytvořily mocnější fluviální sedimenty s nižší a kolísající hladinou podzemních vod, vznikly *fluvizemě*. Nejvíce se jich nachází v nivě řeky Sázavy, Želivky, Svratky, Oslavy a Jihlavy.

V nejvyšších i středních polohách nacházíme na suťových polích, tedy lokálně, *rankery*. Rovněž lokálně, nejvíce v Nedvědicke vrchovině, se vyskytují *rendziny* na krystalických vápencích. (Čech a kol., 2002) Jde o půdy vyskytující se na plošně nepřilíh rozlehlých lokalitách, zejména v reliéfově členitých středních a vyšších polohách. (Tomášek, 2007)

Na jihovýchodním okraji Českomoravské vrchoviny, v jižní části Bítovské pahorkatiny, ve Znojenské pahorkatině a jinde se nachází půdy skupiny půd illimerizovaných, jež vznikly na spraších či sprašových hlínách. Nejčastěji je to *hnědozem* typická. (Čech a kol., 2002)

Klimatické poměry

Základní rámec klimatu kraje Vysočina je určen jeho polohou v mírně vlhkém podnebném pásu, v oblasti převládajícího západního až severozápadního proudění vzduchu. V oblasti se projevuje výrazná cyklonální činnost a velká proměnlivost počasí v prostoru i v čase. Po většinu roku převládá vliv vzduchových hmot mírných šířek.

Z přírodních složek je výrazným klimatickým činitelem značná členitost reliéfu terénu spolu s velkou rozdílností jeho nadmořských výšek. Lokální antropogenní zásahy ovlivňují podnebí kraje jen nevýznamně.

Území kraje se dělí mezi *chladnou a mírně teplou klimatickou oblast*. Vrcholové partie Hornosvratecké vrchoviny, Železných hor, Javořické a Křemešnické vrchoviny a Hornosázavské pahorkatiny na styku se Světelskou a Havlíčkobrodskou pahorkatinou a Kutnohorskou plošinou řadíme do chladné klimatické oblasti. Mírně teplá klimatická oblast je v ostatních částech kraje. (Čech a kol., 2002)

Teplotu daného místa určuje vedle dalších vlivů *globální záření*, tj. souhrn přímého slunečního záření a záření rozptýlené atmosférou a odražené oblačností. Jeho hodnoty jsou v čase velmi proměnlivé a hodně záleží na stavu počasí. (Anděl, 2000)

V absolutních hodnotách kolísají měsíční úhrny globálního záření v dlouhodobém průměru v průběhu roku přibližně od 60 MJ/m² (prosinec) do 540 – 600 MJ/m² (červen).

Na většině území kraje Vysočina se v dlouhodobém průměru vyskytne asi 1700 až 1750 hodin se *slunečním svitem* za rok, v oblasti Žďárských a Jihlavských vrchů a ve vrcholových partiích Křemešnické a Křižanovské vrchoviny méně než 1650 hodin.

Průměrné *roční teploty vzduchu* průměrně klesají od 8,0°C na jihovýchodě a východě směrem na sever a západ k 6,0°C a níže. Větší část území kraje má průměrnou roční teplotu vzduchu v rozmezí 6,5 – 7,0°C. Pod 6,5°C klesá průměrná roční teplota vzduchu zejména v nejvyšších polohách Brtnické, Křemešnické a Hornosvratecké vrchoviny a Hornosázavské pahorkatiny. V oblasti Jihlavských a Žďárských vrchů postupně tato teplota klesá pod 6,0°C od jejich okrajů po asi 4,3°C ve vrcholových partiích kolem Javořice a Devíti skal.

Rozložení průměrných ročních úhrnů *atmosférických srážek* je v kraji Vysočina velmi nerovnoměrné. Průměrný roční úhrn atmosférických srážek se v převážné části regionu pohybuje v rozmezí od 600 do 750 mm v podhůří Jihlavských a Žďárských vrchů a ve vrcholových oblastech vrchovin. Nejnižší průměrné roční úhrny srážek se ve Znojenské pahorkatině a Jaroměřické kotlině pohybují v rozmezí 550 až 575 mm.

Nejdeštivějším měsícem roku je nejčastěji červenec, místně i srpen, srážkové minimum připadá na únor nebo březen.

Velmi *větrné* jsou především vrcholové polohy Jihlavských a Žďárských vrchů a Křemešnické vrchoviny, značně větrné jsou i ploché holoroviny dalších jednotek Českomoravské vrchoviny. Tato okolnost má nepříjemné důsledky na krajinu a hospodářské aktivity člověka v ní (eroze půdy, polomy, sněhové závěje atd.). (Čech a kol., 2002)

Vodstvo

Kraj Vysočina se nachází na hlavním evropském rozvodí. Je rozdělen rozvodnicí nejvyššího řádu na menší severozápadní část, z níž jsou odváděny vody Sázavou, Doubravou a Nežárkou do povodí Labe, a větší jihovýchodní část odvodňovanou Svratkou,

Jihlavou a Dyjí do povodí Dunaje. Z celkové rozlohy 6924 km² náleží k úmoří Severního moře 2876 km² (42%) a k úmoří Černého moře 4048 km² (58%). (Čech a kol., 2002)

Severozápadní část kraje náleží k povodí Sázavy. Vlastní Sázava vytéká z rybníka Velké Dářko a je druhým nejdelším přítokem Vltavy. Délka toku je 224,6 km. (Blažek a kol., 2006)

K povodí Sázavy patří i západní oblast odvodňovaná jejím přítokem Želivkou, na níž byla roku 1976 vybudována vodní nádrž Švihov, která je hlavním zdrojem vody pro Prahu. Želivka pramení jižně od obce Vlásenice – Drbohlavy a po 66 km přitéká u obce Vranice do nádrže Švihov. (Čech a kol., 2002)

Výstavba vodního díla Švihov probíhala v letech 1965 – 1975. Hlavním účelem díla je zásobování pitnou vodou hlavního města Prahy, středočeské a části jihočeské a východočeské oblasti ČR. Z hlediska objemu vody (309 mil. m³) a možnosti odběru vody se jedná o největší vodárenskou nádrž nejen v ČR, ale i ve střední Evropě. (Broža a kol., 2005)

Menší část Českomoravské vrchoviny při jihozápadním okraji náleží k pramenným oblastem pravostranných přítoků Lužnice, Dírenského a Černovického potoka a zejména Nežárky.

Na odvodňování severozápadní části kraje Vysočina se podílí Doubrava, která pramení u Radostína a po 40 km odtéká z jeho území u Pařížova. Kraj zasahuje při své severní hranici malou částí do povodí Chrudimky. (Čech a kol., 2002)

Velká část kraje (1057 km²) leží v povodí Svratky. Svratka odvádí vody ze severní části Českomoravské vysočiny. Od roku 1958 se na horním toku řeky Svratky rozprostírá vodní nádrž Vír, která je zdrojem vody pro některá místní sídla a slouží také pro zásobování Brna a jeho okolí. K povodí Svratky patří její přítok Loučka a horní část Bitýšky.

Ze střední a jižní části kraje odvádí vody řeka Jihlava se svými přítoky Oslavou a Rokytnou. Celková plocha jejího povodí na území kraje je 2425 km². (Čech a kol., 2002)

Řeka Jihlava pramení a v horní části toku protéká Brtnickou vrchovinou, dále teče napříč Jaroměřickou kotlinou, Znojemskou pahorkatinou, Bobravskou vrchovinou a v úseku před svým ústím Dyjsko-svrateckým úvalem. Rovněž jako Svratka ústí do střední nádrže Nové Mlýny u Iváně ve výšce 170 m n.m. Celková délka toku je 184 km. (Vlček a kol., 1984)

Oslava pramení jihozápadně od Žďáru nad Sázavou, po 77 km odtéká z kraje u Senorad. Nejméně vodnou jižní část vrchoviny odvodňuje Rokytná pramenicí u Chlístova.

Jihozápadní okraj Českomoravské vrchoviny náleží k povodí Moravské Dyje, která pramení na jihovýchodních svazích Hřebene a jejím spojením s Rakouskou Dyjí u Raabsu v Rakousku vzniká řeka Dyje. K povodí Dyje patří i Želetavka a Jevišovka, které odvodňují nejjižnější část kraje. (Čech a kol., 2002)

V pramenné oblasti má řeka Dyje dvě větve – Rakouskou a Moravskou Dyjí. V horní části byla na Dyji vybudována přehradní nádrž Vranov. V nížinné části povodí se stéká Dyje s jejími posledními největšími přítoky, Svratkou a Jihlavou. Dnes je v místě soutoku těchto řek vybudována soustava tří údolních nádrží u Nových Mlýnů. Pod Novými Mlýny protéká Dyje městem Břeclav a vlévá se do Moravy. (Blažek a kol., 2006)

Flóra a fauna

Kraj Vysočina náleží z hlediska zonace celoevropské vegetace a květeny do mírného pásma, a to do květenné oblasti středoevropské. Potenciální přirozenou vegetaci území tvoří převážně společenstva listnatých a smíšených lesů.

Ve středních a vyšších polohách regionu na minerálně chudých horninách zaujímají největší plochy acidofilní bučiny. Zastupuje je především buk lesní (*Fagus sylvatica*). V bylinném patře, které často téměř chybí, se střídají bika bělavá (*Luzula luzuloides*), metlička křivolaká (*Avenella flexuosa*) a některé další druhy.

Na minerálně bohatších horninách se ostrůvkovitě nacházejí druhově bohatá společenstva květnatých bučin. Zastupuje je buk lesní, jedle bělokorá a smrk ztepilý. Bylinné patro je zastoupeno např. kyčelnicí devítilistou (*Dentaria enneaphyllos*), svízelem vonným (*Galium odoratum*), violkou lesní (*Viola reichenbachiana*) aj.

Na suťových svazích a v hluboko zaříznutých říčních údolích převládají suťové dřeviny, např. javor klen (*Acer pseudoplatanus*) či jasan ztepilý (*Fraxinus excelsior*). V bylinném patře se nejčastěji vyskytuje kopytník evropský (*Asarum europaeum*) a kakost smrdutý (*Geranium robertianum*).

V nejvyšších polohách Žďárských vrchů je rozšířena podmáčená smrčina. Charakterizuje je bohatě vyvinuté mechové patro, často s dominantními rašeliníky.

V nižších polohách tvoří vegetaci různé typy doubrav. Na chudých a kyselých silikátových substrátech je to především biková a jedlová doubrava. Na mezotrofních až

eutrofních stanovištích v teplejších oblastech regionu představují potenciální vegetaci dubohabřiny.

V nejteplejších částech regionu v údolích řek Jihlavy a Oslavy se vyskytují společenstva subacidofilních středoevropských teplomilných doubrav.

Geografická poloha, podloží chudé na živiny a klimatické podmínky spojené s vyšší nadmořskou výškou činí z regionu Českomoravské vrchoviny území s průměrnou druhovou diverzitou fauny.

Základ fauny Českomoravské vrchoviny tvoří především druhy vázané na lesní prostředí. Z ptactva je charakteristických několik druhů, např. datel černý (*Dryocopus martius*), žluna šedá (*Picus canus*), holub doupňák (*Columba oenas*) či drozd zpěvný (*Turdus philomelos*).

Na lesy se váže i řada bezobratlých živočichů, např. pavouci *Saloca diceros* a *Asthenargus perforatus*, mnohonožka *Leptoiulus marcomannius*, žížala *Dendrobaena vej dovskyi* a další.

Ze savců je možné v lesích zastihnout zejména prase divoké (*Sus scrofa*), srnce obecného (*Capreolus capreolus*) či v oblasti Žďárských vrchů jelena evropského (*Cervus elaphus*). Z šelem můžeme jmenovat kunu lesní (*Martes martes*) a lišku obecnou (*Vulpes vulpes*).

Dalším charakteristickým ekosystémem jsou rašeliniště a vlhké rašelinné louky, pro něž je typické zastoupení plazů a obojživelníků. Vyskytují se zde např. zmije obecná (*Vipera berus*), ještěrka živorodá (*Zootoca vivipara*) či čolek obecný (*Triturus vulgaris*).

Ve vodních tocích se vyskytují pstruh obecný potoční (*Salmo trutta* m. *fario*), vranka obecná (*Cottus gobio*) či stěvle potoční (*Phoxinus phoxinus*). Z obojživelníků se vyvíjejí skokan hnědý (*Rana temporaria*) a mlok skvrnitý (*Salamandra salamandra*). Většinu vodních toků v západní části regionu obývá vydra říční (*Lutra lutra*). (Čech a kol., 2002)

Přírodní atraktivita

Velký rekreační potenciál mají lokality v údolích řek Sázavy (Hamry nad Sázavou, Stvořidla), Jihlavy (Třebíč, Čichov), Oslavy (Náměšť nad Oslavou), Doubravy (Bílek) a Svratky (Jimramov, Vířská nádrž).

Na vodních tocích byly postaveny četné údolní vodní nádrže – na Trnavě (Želiv), Hejlovce (Sedlice), Jihlavě (Dalešice), Oslavě (Mostiště), Sázavě (Pilská nádrž), které určují rozsah, intenzitu a směr turistických proudů a rekreačních pobytů.

Na Vysočině se vyskytuje velké množství rybníků. Mezi nejznámější patří ty největší z nich. Jsou to rybníky Velké a Malé Dářko, rybník Řeka v rozvodí Sázavy a Doubravy. Dále Medlov, Sykovec a Milovy ve Žďárských vrších. Také jsou známé rybníky na Křižanovsku, Náměšťsku, Žirovnicku a vodní plochy v okolí Lipnice nad Sázavou.

V kraji se nachází celá řada zajímavých chráněných území, která byla vyhlášena za účelem zachování přirozeného přírodního prostředí a jsou tak z přírodovědeckého hlediska velmi cenná. Do kraje spadají dvě chráněné krajinné oblasti, a to CHKO Železné hory a CHKO Žďárské vrchy. Za zmínku ale stojí i maloplošná chráněná území jako jsou např. NPP Jankovský potok, sloužící k ochraně vodní biotopy, NPP Hojkovské rašeliniště, které je jednou z nejvýznamnějších lokalit svého druhu na Českomoravské vrchovině, chrání přirozenou biotu podhorského lesa, PP Stébelnatá rula má geologický motiv ochrany, k ochraně vegetace byly vyhlášeny NPR Žákova hora, NPR Staré Ransko, PP Vršovská Olšina a mnoho dalších. (Culek a kol., 1996)

5.2.2 Kulturně-historické podmínky

V kraji Vysočina se kromě přírodních atraktivit nachází také řada kulturních a historických památek a zajímavostí. Některé z památek byly dokonce zapsány na Seznam světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO.

Z historických památek, kterých je v kraji Vysočina dostatek, je zde uváděn krátký výčet některých z nich. Z hradů jsou to např. Roštejn, Ledeč nad Sázavou, Orlík u Humpolce či Kámen. V zámcích jsou nám k dispozici galerie a muzea, které nabízejí prohlídku dobových interiérů či exponátů. Přístupné veřejnosti jsou např. zámky Chotěboř, Žirovnice, Přibyslav, Pelhřimov, Moravské Budějovice a další. Za prohlídku také zajisté stojí historická centra měst (Jihlava, Telč, Pelhřimov, aj.), církevní stavby, technické památky (hvězdárna a větrný mlýn v Třebíči, huť Jakub v Tasicích) a mnoho dalších. Památky většího významu jsou uvedeny a popsány v následujících odstavcích.

Památky UNESCO a národní památky

Na seznamu památek UNESCO jsou zapsány nejvýznamnější světové památky. Základním principem výběru památek do tohoto seznamu je jejich mimořádná hodnota, jedinečnost, autenticita a celistvost. V kraji Vysočina se nacházejí tři památky, které ztělesňují to nejlepší, nejkrásnější a nejhodnotnější, co lidstvo v průběhu dějin vytvořilo. (Krajský úřad kraje Vysočina, 2009)

Jsou to Poutní kostel Sv. Jana Nepomuckého na Zelené Hoře, židovská čtvrť, židovský hřbitov a Bazilika svatého Prokopa v Třebíči a historické centrum města Telč.

Poutní kostel Sv. Jana Nepomuckého na Zelené Hoře

Tento kostel ve stylu barokní gotiky, jenž je unikátním uměleckým dílem J. Santiniho, se nachází ve Žďáru nad Sázavou. Stavba se vymyká běžným dobovým uměleckým normám a představám, je příkladem tvůrčího ducha v architektonické tvorbě podmíněné spirituálním programem. Kostel z let 1719 – 1722 má centrální půdorys na principu pěticípé hvězdy (pět vchodů, oltářů atd., symbolické číslo pět připomíná pět hvězd, které podle legendy svítily kolem hlavy Jana Nepomuckého, když zahynul mučednickou smrtí a byl shozen do Vltavy z Karlova mostu), okružní ambit vychází z půdorysu desetiúhelníku s pěti kaplemi a pěti branami. Na Seznam Světového dědictví byla památka zapsána v roce 1994. (Váňa a kol., 2001)

Židovská čtvrť, židovský hřbitov a Bazilika sv. Prokopa v Třebíči

Židovská čtvrť v Třebíči je z urbanistického i historického hlediska evropským unikátem a je jednou z nejzachovalejších městských židovských čtvrtí našeho kontinentu. Ghetto vyrostlo v těsné blízkosti městského jádra. Během staletí využili stavebníci i ten sebemenší volný prostor. Židé si tu postupně vybudovali synagogy, radnici, rabinát, školu, špitál, chudobinec a za městem i velký hřbitov. Kromě synagog se tu dodnes zachovalo 123 popisných čísel.

Židovský hřbitov patří k největším v ČR, je tu 11 000 hrobů a 3000 náhrobků, nejstarší z roku 1625. (David a kol., 2004)

Bazilika sv. Prokopa z let 1240 – 1260 v přechodném románsko-gotickém slohu je jednou z nejvýznamnějších architektonických památek svého druhu ve střední Evropě a řadí se ke skvostům středověkého církevního stavitelství. Původní románsko-gotická

stavba byla renovována v 18. a ve 20. století. Vynikající úroveň má chrámová předsíň se vstupním portálem. Pozoruhodná je také románská krypta, žebrová osmidílná klenba a gotické nástěnné malby z druhé poloviny 13. století v sakristii. Na Seznam Světového dědictví byla židovská čtvrť v Třebíči spolu s klášterní bazilikou zapsána v roce 2003. (Krob a kol., 2007)

Historické centrum města Telč

Historické jádro města představuje dobře zachovaný gotické-renesanční urbanistický celek s reprezentačním zámeckým sídlem a ojedinělým souborem měšťanských domů na náměstí. Město vzniklo ve druhé polovině 14. století. V západní části byl postaven kostel sv. Jakuba a hrad. Nejvýznamnější stavební epochou města byla druhá polovina 16. století, kdy byl hrad přestavěn na renesanční palác, na náměstí vystavěny renesanční domy zdobené podloubím, bohatými štíty, sgrafity a malbami na fasádách. V barokní době vznikly jezuitské stavby s kostelem Jména Ježíšova, plastiky, kašny a mariánský sloup na náměstí. Památka byla zařazena na seznam UNESCO v roce 1992. (Váňa a kol., 2001)

Kategorie národní kulturní památky (NKP) byla stanovena se záměrem zdůraznit mimořádný význam některých kulturních památek a zajistit jim přednostní péči státu při jejich ochraně a obnově. Jde o kulturní památky, které tvoří nejvýznamnější součást kulturního bohatství národa a prohlašuje je Vláda České republiky nařízením. Na území ČR se nachází kolem 236 národních kulturních památek, z toho v kraji Vysočina je jich 14. (Krajský úřad kraje Vysočina, 2009)

Havlíčková Borová – Rodný dům Karla Havlíčka Borovského

V domě, postaveném roku 1821, se téhož roku 31. října narodil Karel Havlíček Borovský, vynikající novinář a spisovatel. Dům si v podstatě zachoval původní podobu. Ve štítě je umístěn medailon s kovovým reliéfem poprsí K. H. Borovského. V upraveném interiéru byl zřízen památník (životopisná expozice, výklad). (Váňa a kol., 2001)

Havlíčkův Brod – Štáflova chalupa

Štáflovou chalupu je možné zařadit do skupiny našich nejstarších dochovaných lidových staveb. Nejstarší části domu jsou datovány do 16. století. V průběhu rozsáhlé

rekonstrukce v roce 1999 byla v roubeném jádru stavby objevena starobylá dýmná jizba s horním větracím otvorem pro odchod kouře. K vidění je zde i tzv. černá kuchyně nebo zachovalý povalový strop. (Krajský úřad kraje Vysočina, 2009)

Jaroměřice nad Rokytnou – Zámek

Monumentální barokní zámek s kostelem sv. Markéty je jedním z největších zámeckých komplexů v Evropě, s rozsáhlým parkem. Byl vystavěn pro rod Questenberků v letech 1700 – 1737 podle projektu rakouského architekta J. Prandtauera. V minulosti byl známým centrem kulturního, hlavně hudebního života. (David a kol., 2004)

Jihlava – Kostel sv. Jakuba Většího

Kostel je zasvěcen patronu horníků sv. Jakubovi. Původní pozdně románskou baziliku ještě před dokončením zničil požár a další výstavba kostela již probíhala v duchu gotiky. V květnu 1257 olomoucký biskup Bruno ze Schaumburku kostel vysvětil a povýšil jej na farní. Počátkem 14. století byla dokončena stavba severní, 63 metrů vysoké strážní věže, která dnes slouží jako věž vyhlídková. Ve 30. letech 15. století dostal kostel ještě jižní zvonovou věž. V roce 1702 byla přistavěna k severní straně kostela barokní kaple Bolestné Panny Marie oddělená od vlastního chrámu barokní iluzivní mříží.

Jihlava - socha sv. Kateřiny a Jihlavská Pieta

Na přelomu 14. a 15. století v oblasti výtvarného umění vývoj v českých zemích vyústil ve specifický umělecký styl označovaný jako krásný sloh, jenž se významně uplatnil zejména v sochařské tvorbě a který patřil k jednomu z nejpozoruhodnějších uměleckých proudů v Evropě v období vrcholné gotiky. V roce 2005 byl vybrán soubor zahrnující 6 soch, jež jsou typickými reprezentanty uvedeného stylu v Čechách i na Moravě. Mezi ně patří i socha Svaté Kateřiny z Jihlavy (kolem roku 1400) a Jihlavská Pieta (kolem roku 1400).

Jihlava - Přemyslovský krucifix

Gotická plastika ukřižovaného Krista tzv. Přemyslovský kříž pochází ze začátku 14. století. Svou historickou a uměleckou hodnotou se řadí mezi nejvýznamnější díla ze skupiny tzv. bolestných krucifixů v Evropě. Zhruba dvoumetrová postava Krista je

pověšena na kříži ve tvaru písmene Y, jenž představuje symbol Stromu života. Dnes je možné kříž obdivovat v obrazárně pražského Strahovského kláštera. (Krajský úřad kraje Vysočina, 2009)

Lipnice nad Sázavou – Zřícenina hradu

Tento gotický hrad se poprvé připomíná v roce 1316 a během následujících staletí byl několikrát přestavěn. Na konci 15. století byla zahájena pozdně gotická přestavba hradu, která pokračovala renesančními úpravami ve druhé polovině 16. století. Velké škody způsobila třicetiletá válka a následný velký požár. Od té doby byl hrad opuštěn a měnil se ve zříceninu. Modernizace a úpravy přišly až ve 20. století. Dnes je zřícenina se stálými expozicemi a možností výstupu na vyhlídkovou věž otevřena pro veřejnost. (David a kol., 2004)

Náměšť nad Oslavou – Zámek

Zámek postavený na skalnatém masívu na levém břehu řeky Oslavy patří mezi významné doklady renesančního stavitelství na Moravě (viz. příloha č. 3). Původní hrad ze 13. století byl přebudován na honosné renesanční sídlo, které se zachovalo v téměř nezměněné podobě dodnes. Součástí areálu jsou budovy tzv. „Vlašského dvora“ v předzámčí, anglický park a malá francouzská zahrada. Interiéry zámku nabízejí unikátní expozice gobelínů, cenných obrazů či historického nábytku, zámecká kaple je pozoruhodná svoji architekturou i barokním mobiliárem, knihovna bohatým knižním fondem i štukovou klenbou s ojedinělou freskovou výzdobou a vnitřní nádvoří pak zdobenými renesančními arkádami. (Státní zámek Náměšť nad Oslavou, 2009)

Polná - Kostel Nanebevzetí Panny Marie

Na místě nynějšího děkanského chrámu Nanebevzetí Panny Marie stál již od 13. století gotický kostel. Koncem 17. století kostel přestal kapacitně vyhovovat a proto majitel panství kníže Leopold Ignác z Ditrichštejna pověřil v roce 1700 stavbou nového kostela. Slavnostní vysvěcení proběhlo v září 1707. Velký požár v roce 1863 zničil takřka polovinu městské zástavby a také poškodil střechu a věž kostela. Výstavbu nové věže uskutečnil na sklonku 19. století stavitel Josef Šupich. Současně proběhla také obnova interiéru hlavní lodě.

Želiv – Klášter premonstrátů

Původně benediktinský klášter, založený v roce 1144, byl roku 1149 změněn na premonstrátské opatství, které se stalo významným duchovním i hospodářským centrem v kraji. Po velkém požáru v roce 1712 byl klášter obnoven ve slohu gotizujícího baroka. V době josefínských reforem se klášter zachránil před zrušením. Na počátku 20. století klášter znovu vyhořel. Opatství bylo obnoveno v pseudobarokním slohu a vyzdobeno ve slohu secesním. Řeholní komunita se do části kláštera vrátila v roce 1991. (Krajský úřad kraje Vysočina, 2009)

5.3 Hodnocení lokalizačních předpokladů

V rámci lokalizačních předpokladů je zřejmá vysoká koncentrace kulturního dědictví včetně světově významných historických památek. Vysočina je jediným krajem v České republice, který má na svém území tři památky, zařazené na seznam světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO.

Kraj se také může prezentovat zachovalou přírodou a krajinou bez významnějších antropogenních zásahů. Avšak chudší půdy a klimatické podmínky vyšších poloh mají za následek průměrnou druhovou diverzitu kraje. Kraj nemá významnou výškovou stupňovitost a z tohoto hlediska se jeví jako málo atraktivní.

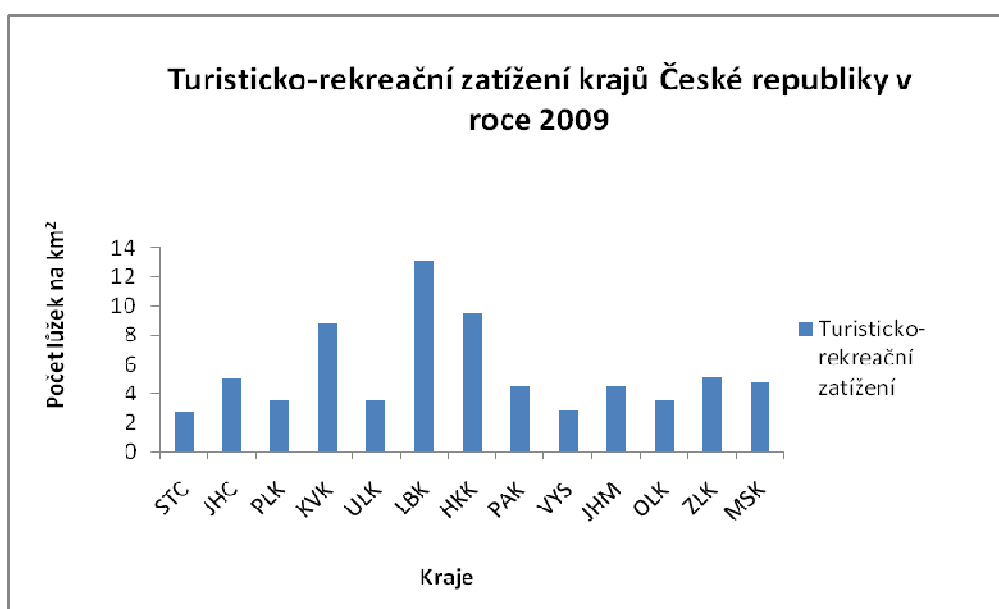
Celkově lze však říci, že zachovalé prostředí, esteticky hodnotná krajina a význačné historické památky jsou dobrým předpokladem k návštěvě regionu a rozvoji cestovního ruchu (viz. příloha č. 4).

6 INDIKÁTORY PŘÍRODNÍHO PROSTŘEDÍ

6.1 Turisticko-rekreační zatížení

Turistická únosnost kraje Vysočina je vyjádřena prostřednictvím indikátoru turisticko-rekreačního zatížení. Hodnoty tohoto ukazatele jsou pevně spjaty s turistickou atraktivitou území (viz.graf č. 1).

Graf č. 1 Turisticko-rekreační zatížení krajů České republiky v roce 2009

Zdroj: vlastní výpočty a zpracování dle údajů ČSÚ

Tabulka č. 1 Turisticko-rekreační zatížení krajů v České republice v roce 2009

Kraj (zkratka)	STC	JHC	PLK	KVK	ULK	LBK	HKK	PKA	VYS	JHM	OLK	ZLK	MSK
Turisticko-rekreační zatížení	2,7	5,0	3,5	8,8	3,6	13,1	9,5	4,5	2,9	4,5	3,6	5,1	4,8

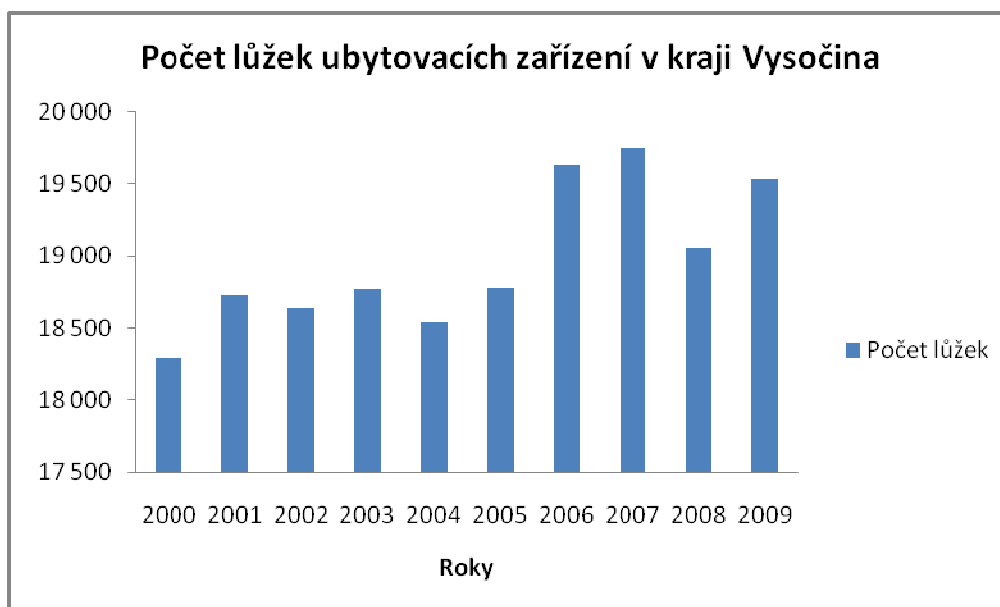
Zdroj: vlastní výpočty a zpracování dle údajů ČSÚ

Podle tabulky č. 1 se kraj Vysočina vyznačuje druhým nejnižším turistickým zatížením po Středočeském kraji.

Podle dat z Českého statistického úřadu se malé turisticko-rekreační zatížení většinou nachází u populačně velmi malých obcí. Konkrétně se jedná o oblast například mezi Jihlavou, Příbyslaví, Žďárem nad Sázavou a Velkým Meziříčím, dále pak mezi Jemnicí, Želetavou a Jaroměřicemi nad Rokytou, v okolí Telče a mezi Havlíčkovým Brodem a Habry. Zcela dominantní hodnotou turisticko-rekreačního zatížení území se vyznačuje okolí Jihlavy (Kostelec, Vyskytná nad Jihlavou, Velký Beranov), dále na Žďársku a Novoměstsku (Žďár nad Sázavou, Nové Město na Moravě, Škrdlovice, Svatka, Sněžné). Jako jednotlivé obce potom vystupují také Želiv a Svěpravice (vodní nádrž), Lipnice nad Sázavou (hrad), Rušínov (CHKO Železné hory), Netín (zázemí Velkého Meziříčí), Březí nad Oslavou (zázemí Žďáru nad Sázavou), Pozďatín, Zahradka, Kozlany, Čechočovice (zázemí Třebíče) a některé další.

Plochu kraje Vysočina lze považovat za neměnnou hodnotu. Lze však sledovat počet lůžek v ubytovacích zařízeních v kraji Vysočina za vybrané roky. Čím vyšší počet lůžek v ubytovacích zařízeních, tím větší je turisticko-rekreační zatížení v kraji. V grafu č. 2 lze díky vývoji počtu lůžek sledovat turisticko-rekreační zatížení v kraji Vysočina od roku 2000 až po rok 2009.

Graf č. 2 Počet lůžek ubytovacích zařízení v kraji Vysočina

Zdroj: Český statistický úřad, zpracování vlastní

Tabulka č. 2 Počet lůžek ubytovacích zařízení v kraji Vysočina

Rok	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Počet lůžek	18 293	18 725	18 639	18 772	18 544	18 783	19 636	19 750	19 053	19 532

Zdroj: Český statistický úřad, zpracování vlastní

Podle grafu č. 2, počet lůžek v kraji od roku 2000 mírně narůstal do roku 2005. Roky 2006 a 2007 zaznamenaly vysoký nárůst počtu lůžek. Rok 2008 se projevil velkým propadem. V posledním sledovaném roce se počet lůžek opět navýšil, ale nejvyšší hodnoty jako v roce 2007 již nedosáhl. Nejvyšší turistické zatížení kraje sledujeme za rok 2007.

Indikátor turisticko-rekreačního zatížení vyjadřuje přímý dopad cestovního ruchu na přírodní prostředí kraje. Lze z něho také vycházet pro hodnocení současné turistické atraktivity kraje. Na základě uvedených dat je možné zhodnotit, že hodnoty indikátoru turisticko-rekreačního zatížení jsou na velmi nízké úrovni v porovnání s ostatními kraji v České republice. A tak dopad cestovního ruchu v rámci tohoto indikátoru je nízký.

6.2 Lesní prostředí

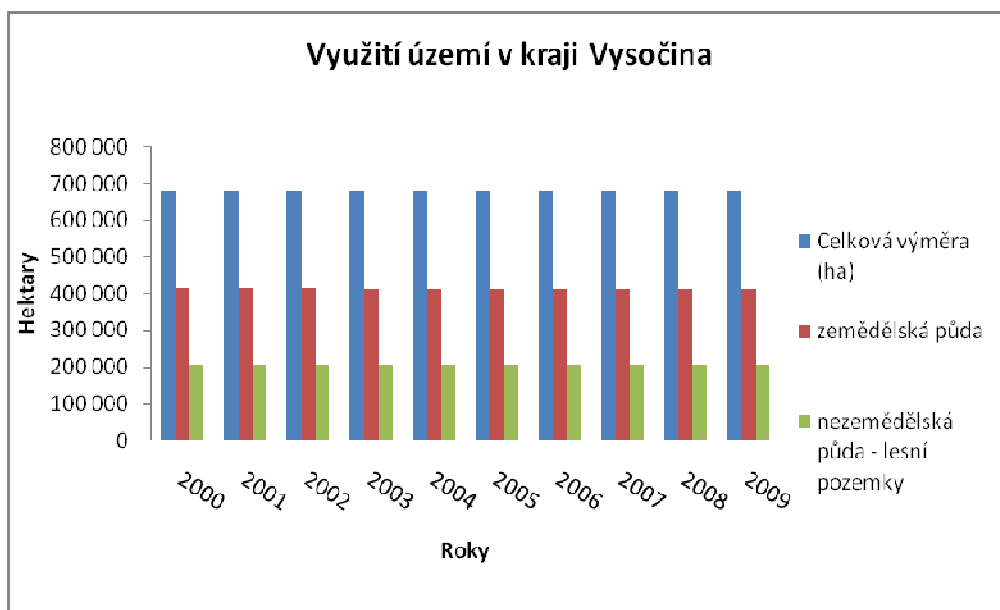
V tabulce č. 3 je vyjádřena výměra zemědělské a lesní půdy v kraji Vysočina, tyto hodnoty jsou dále graficky vyjádřeny v grafu č. 3, kde lze sledovat vyšší zastoupení zemědělské půdy na celkové výměře kraje v jednotlivých letech. Z hlediska podílu lesní půdy kraj patří k průměrně zalesněným oblastem v České republice. Lesy zaujímají 31,8% výměry kraje, což je mírně pod republikovým průměrem.

Tabulka č. 3 Využití území v kraji Vysočina

Roky	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Celková výměra (ha)	679 715	679 727	679 562	679 582	679 585	679 572	679 563	679 573	679 547	679 556
Zemědělská půda (ha)	414 195	413 933	413 450	413 106	412 778	412 400	412 013	411 649	411 288	410 917
Nezemědělská půda - lesní pozemky (ha)	205 207	205 338	205 525	205 653	205 826	206 050	206 222	206 348	206 465	206 601

Zdroj: Český statistický úřad, zpracování vlastní

Graf č. 3 Využití území v kraji Vysočina

Zdroj: Český statistický úřad, zpracování vlastní

Zalesněné oblasti jsou však druhem rekreačního prostředí a vyskytují se v něm různé formy turismu. Dopadem turistického zatížení lesního prostředí mohou být sesuvy půdy či eroze. Tato kapitola se věnuje zhodnocení míry eroze v lesním prostředí, a jakým způsobem se na ní podílí cestovní ruch v kraji Vysočina.

Na základě hodnot získaných z Ústavu pro hospodářskou úpravu lesů, je možné charakterizovat míru eroze a sesuvů půdy v zalesněných oblastech kraje Vysočina v roce 2009. V kraji bylo určeno 98,5 % lokalit, které zaujímají lesní porosty bez výskytu eroze. Na 1,6 % plochy se eroze vyskytuje. Co se týče sesuvů, 99,6 % plochy zaujímají lesní porosty bez sesuvů, 0,3 % zaujímají porosty se sesuvy na svazích. Sesuvy ve stržích se vyskytují na 0,1 % lokalit v kraji Vysočina.

Eroze způsobená cestovním ruchem se především projevuje fyzickou změnou nebo jinak deformací povrchu (rozšiřování a prohlubování cest v okolí památek a přírodních zajímavostí, obrušování povrchu atd.) Jde tedy o projev fyzikální eroze.

Podle výzkumného ústavu meliorací a ochrany půdy se tento druh eroze se v kraji i celé České republice významně neprojevuje (4%). Nejvíce škody působí vodní (56%), větrná eroze (28%) a dále chemická eroze (12%) Dopad eroze, která je způsobena aktivitami turistů, na přírodní prostředí v zalesněných oblastech je nepatrný. Ovšem i malé projevy této eroze ubírají na estetickém rázu a významu navštívené oblasti.

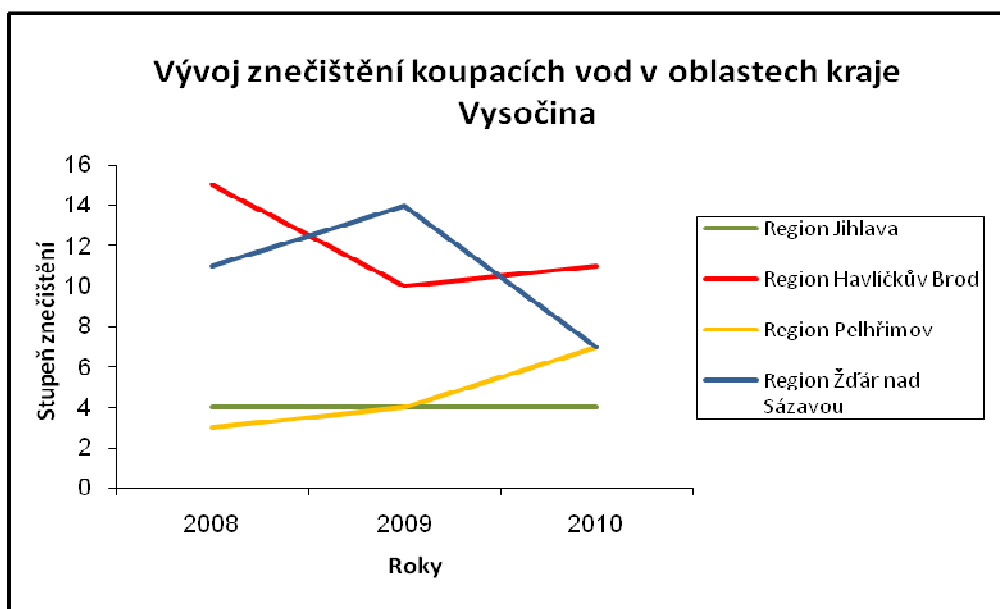
6.3 Jakost koupacích vod

Pro atraktivitu kraje je důležitá jakost povrchových vod, zejména těch určených k rekreaci. Nyní je v České republice evidováno celkem 132 koupacích oblastí. Koupací oblasti nemají provozovatele, ale jsou využívány ke koupání větším počtem osob. Povinnost provádění kontroly jakosti vody na koupacích oblastech spadá do kompetence krajských hygienických stanic a rozsah a četnost kontrol je dána vyhláškou č. 135/2004 Sb. V kraji Vysočina se vyskytuje 15 koupacích oblastí, na které dohlíží krajská hygienická stanice kraje Vysočina.

Krajská hygienická stanice kraje Vysočina se sídlem v Jihlavě provádí vždy před začátkem koupací sezóny odběry vzorků vod vybraných vodních ploch a v průběhu koupací sezóny orientační sledování těchto vodních ploch (průhlednost, teplota, barva, pach, plovoucí znečištění, vodní rostlinstvo, fytoplankton) ve čtrnáctidenních cyklech.

Pro sledování vývoje znečištění v grafu č. 4 jsou využity výsledky měření v měsíci červenec, kdy dochází největšímu zatížení turistickým ruchem. Součtem jednotlivých známek koupacích vod, bylo možné ohodnotit jejich stav znečištění.

Graf č. 4 Vývoj znečištění koupacích ploch v oblastech kraje Vysočina

Zdroj: Krajská hygienická stanice kraje Vysočina, vlastní výpočty a zpracování

Tabulka č. 4 Stupeň znečištění koupacích ploch v kraji Vysočina

Název/Rok	2008	2009	2010
<i>Region Jihlava</i>			
Černý	1	1	1
Malý pařezitý	1	1	1
Nadymač	1	1	1
Velký pařezitý	1	1	1
Výsledná známka znečištění	4	4	4
<i>Region Havlíčkův Brod</i>			
Řeka	3	2	3
Ředkovec	3	3	2
Kachlička	5	3	4
Břevnická nádrž	3	1	1
Kožlí	1	1	1
Výsledná známka znečištění	15	10	11
<i>Region Pelhřimov</i>			
Trnávka	1	1	1
Vřesník	1	1	3
VN Sedlice	1	2	3
Výsledná známka znečištění	3	4	7
<i>Region Žďár nad Sázavou</i>			
Pilská nádrž	3	4	2
Velké Dářko	3	3	1
Sykovec	1	2	1
Medlov	2	3	2
Domanínský	2	2	1
Výsledná známka znečištění	11	14	7

Zdroj: Krajská hygienická stanice kraje Vysočina, vlastní výpočty a zpracování

Podle tabulky č. 4 vykazují nejlepší podmínky pro koupání vodní plochy na Jihlavsku. Dále jsou přijatelné podmínky v regionu Pelhřimovska, za všechny sledované roky se zde vyskytovala vhodná voda ke koupání s nízkými zdravotními riziky. Nejhorší jsou na tom koupací plochy na Havlíčkovobrodsku a v regionu Žďár nad Sázavou. Tyto dva regiony dosáhly nejvyššího součtu bodů a vyskytovala se zde nejčastěji voda nevhodná ke koupání nebo byl přímo vyhlášen zákaz koupání.

V koupacích vodách dochází zejména ke zvýšení zákalu, víření nebo ke změnám přirozeného vodního režimu vyvolané čerpáním vody pro provoz rekreačních objektů. Dále se projevuje změna poměru živin díky vypouštění splaškové vody z rekreačních objektů.

Využívání koupacích ploch k rekreaci se výrazně podílí na změně chemických a fyzikálních vlastností vody. Právě změněný poměr živin napomáhá rozšíření sinic, které jsou hlavním problémem koupacích vod v kraji Vysočina. Masový výskyt sinic pak brání dalšímu využití rekreačního potenciálu koupacích vod v kraji.

Řešením pro takto znečištěné vody může být čistička odpadních vod s terciérním stupněm čištění. Avšak v kraji tento způsob čištění zajišťují pouze tři čističky.

Dopad cestovního ruchu na jakost vody v kraji je značný, protože přispívá k rozšíření sinic, které jsou z hlediska kvality a využití koupacích vod negativním projevem.

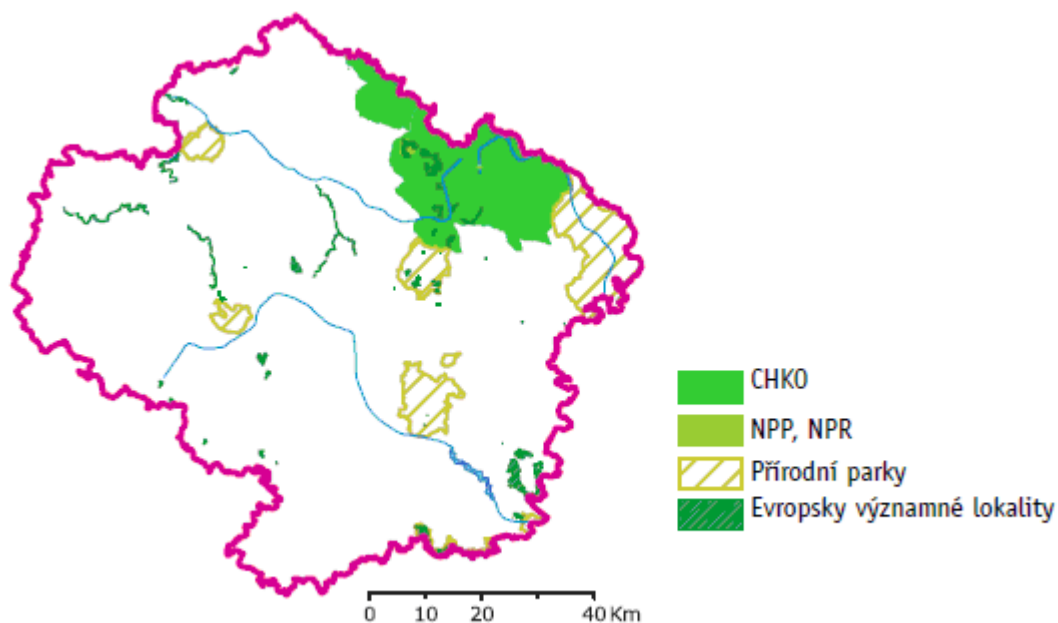
7 INDIKÁTORY ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

7.1 Ochrana území v kraji Vysočina

Území se zachovalou přírodou dnes patří k územím s nejrychleji se rozvíjejícím cestovním ruchem ve světě i u nás. Také ekonomická krize přispívá k orientaci na levnější cestovní ruch, to znamená orientaci na nabídku domácích regionů. Lze tedy předpokládat, že se turisté budou více orientovat na atraktivitu chráněných území.

Na území kraje Vysočina se nacházejí dvě chráněná krajinná oblasti, a to *Chráněná krajinná oblast Žďárské vrchy* a *chráněná krajinná oblast Železné hory*, o kterou se kraj Vysočina dělí s Pardubickým krajem. Maloplošných chráněných území v kraji je celkem 171, z toho nejvíce je přírodních památek (94), dále přírodních rezervací (67), poté národních přírodních rezervací (7) a nejméně je pak národních přírodních památek (3).

Obrázek č. 2 Schéma ochrany území v kraji Vysočina

Zdroj: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, 2007

Na grafu č. 5 je znázorněn podíl zvláště chráněných území na rozloze okresů kraje Vysočina.

Graf č. 5 Podíl zvláště chráněných území na rozloze okresů kraje v kraji Vysočina

Zdroj: AOPK, zpracování vlastní

Vysoké hodnoty za okresy Havlíčkův Brod a Žďár nad Sázavou jsou dány existencí dvou chráněných krajinných oblastí, které byly vymezeny na území těchto okresů.

Výměra chráněných oblastí na celkovém území kraje Vysočina přesahuje 600 km². To představuje pouze 9% celkové rozlohy kraje, což je méně, než činí republikový průměr. Ostatní přírodní památky se na rozloze kraje podílí jen necelým procentem.

Chráněná území v kraji Vysočina představují zásadní faktor rozvoje a přitažlivosti tohoto regionu. Obliba chráněných území v cestovním ruchu může vyvolat tlak na existující chráněné oblasti. Zájem turistů v kraji Vysočina o přírodně atraktivních území je značný. Podle šetření Czechtourism, turisté do kraje přijíždějí nejčastěji za poznáním (46,7%) a dále za pěší turistikou (26,9%). Tyto vyhledávané aktivity se pojí s přírodně nejatraktivnějšími částmi kraje a tím jsou právě existující chráněné oblasti. Proto lze hodnotit dopad cestovního ruchu na chráněná území jako významný.

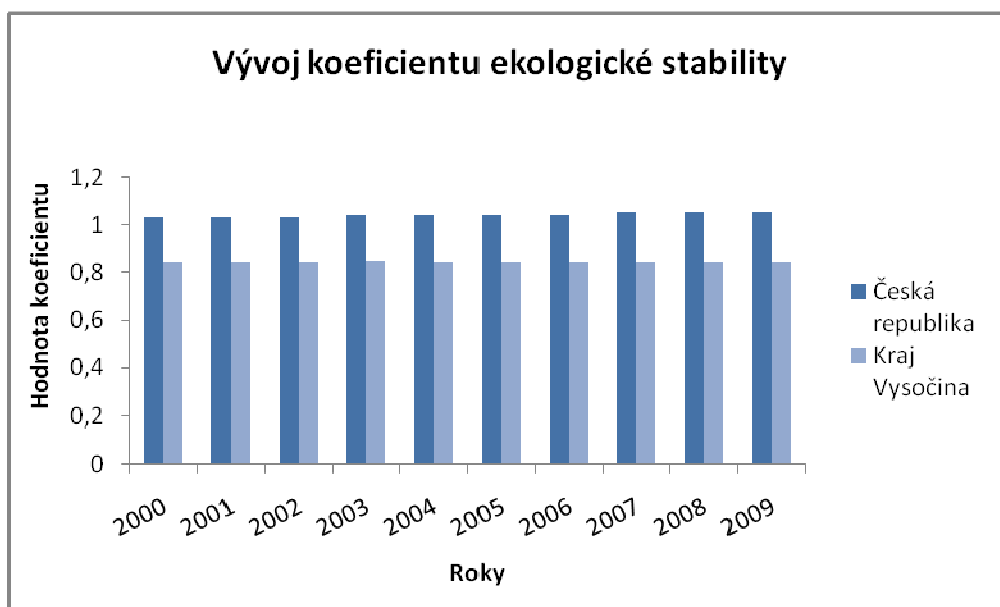
Tato soustředěnost cestovního ruchu může působit negativně z hlediska nevratných poškození přírodní atraktivnosti těchto území. Nebo naopak může působit pozitivně a podpořit například vznik dalších chráněných území, kterých je v kraji zatím malé

množství. Dojde tak k celkovému zlepšení chápání ochrany životního prostředí, udržitelného cestovního ruchu a také využití ekonomického potenciálu přírodně vzácných lokalit v kraji Vysočina.

7.2 Ekologická stabilita území

Vývoj a stav stability ekologické stability území vyjadřuje následující graf č. 6. Tento indikátor je důležitý z hlediska dalšího možného antropologického zatížení kraje Vysočina, mezi které patří i cestovní ruch.

Graf č. 6 Vývoj koeficientu ekologické stability

Zdroj: vlastní výpočty a zpracování dle údajů ČSÚ

Tabulka č. 5 Vývoj koeficientu ekologické stability

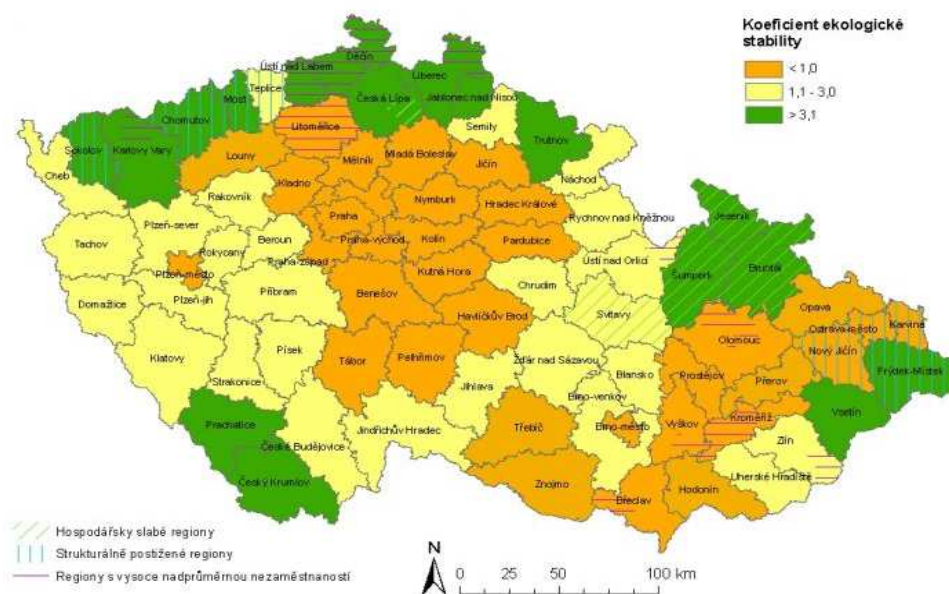
Rok	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Kraj Vysočina	0,84	0,84	0,84	0,85	0,84	0,84	0,84	0,84	0,84	0,84
ČR	1,03	1,03	1,03	1,04	1,04	1,04	1,04	1,05	1,05	1,05

Zdroj: vlastní výpočty a zpracování dle údajů ČSÚ

Podle grafu č. 6 se vývoj koeficientu ekologické stability v kraji Vysočina pohybuje ve střední kategorii hodnot a za sledované roky je téměř konstantní.

Hodnoty jsou v kraji Vysočina nižší než hodnoty za celou Českou republiku. V porovnání s Českou republikou je koeficient ekologické stability v kraji Vysočina téměř neměnný. Zatímco v roce 2003 došlo v kraji jen k mírnému navýšení. Koeficient ekologické stability České republiky má mírně vrůstající tendenci. Koeficienty kraje za jednotlivé roky spadají do kategorie 0,31 – 1,00. Tyto hodnoty vyjadřují území intenzivně využívané, zejména zemědělskou velkovýrobou. Což odpovídá charakteru kraje, který je považován za zemědělský.

Obrázek č. 3 Koeficient ekologické stability podle okresů v roce 2009

Zdroj: Metodika regionálního rozvoje

Co se týče jednotlivých okresů, tak podle obrázku č. 3 v roce 2009 do kategorie 0,31 – 1,00 spadaly okresy Havlíčkův Brod, Pelhřimov a Třebíč. Naopak vyššího koeficientu v rozmezí kategorie 1,01 – 2,99, dosáhly okresy Jihlava a Žďár nad Sázavou. Lepší hodnoty koeficientu v okrese Žďár nad Sázavou se dají přisoudit existenci plošně největší chráněné krajinné oblasti v kraji. Mezi nestabilní plochy v kraji patří zástavba ubytovacími zařízeními. Tímto způsobem se cestovní ruchu podílí na snížení ekologické stability v kraji. Avšak nízký počet rekreačních lůžek svědčí o nízkém podílu zástavby ubytovacími zařízeními v kraji. Dopad cestovního ruchu na ekologickou stabilitu tedy není významný oproti zatížení intenzivní zemědělskou velkovýrobou. Celkově lze říci, že se cestovní ruch v kraji Vysočina může dále rozvíjet významnějším způsobem.

7.3 Emise

Podle Českého hydrometeorologického ústavu patří mezi zásadní znečišťovatele v kraji Vysočina mobilní zdroje a malé a stacionární zdroje. Zvýšené znečištění mobilními zdroji, můžeme přisoudit tranzitní poloze kraje Vysočina. Prochází zde hlavní silniční tah D1. K dalšímu znečištění ovzduší dochází v centrech a zázemí velkých měst - Jihlava, Havlíčkův Brod a Žďár nad Sázavou. Právě silniční doprava patří mezi nejvýznamnější producenty emisí oxidů dusíku a oxidu uhelnatého.

V kraji Vysočina mají dálnice a silnice I. třídy zhruba dvoutřetinový podíl na celkových emisích ze silniční dopravy.

Mezi mobilní zdroje znečištění také patří dopravní prostředky využívané v přepravě turistů do místa rekreace. Podle průzkumu organizace Czechtourism do kraje Vysočina přijíždějí turisté převážně automobilem. Z oslovených návštěvníků kraje Vysočina tuto možnost dopravy zvolilo 85,5 %. Druhým nejčastějším prostředkem byl vlak (7,3 %), jako třetí nejčastější zvolený prostředek dopravy byl linkový autobus (5,2 %) (viz.graf č. 7).

Právě tímto způsobem se cestovní ruch se podílí na znečištění ovzduší v kraji Vysočina.

Graf č. 7 Zvolený způsob dopravy návštěvníků kraje Vysočina v roce 2010

Zdroj: Czechtourism, zpracování vlastní

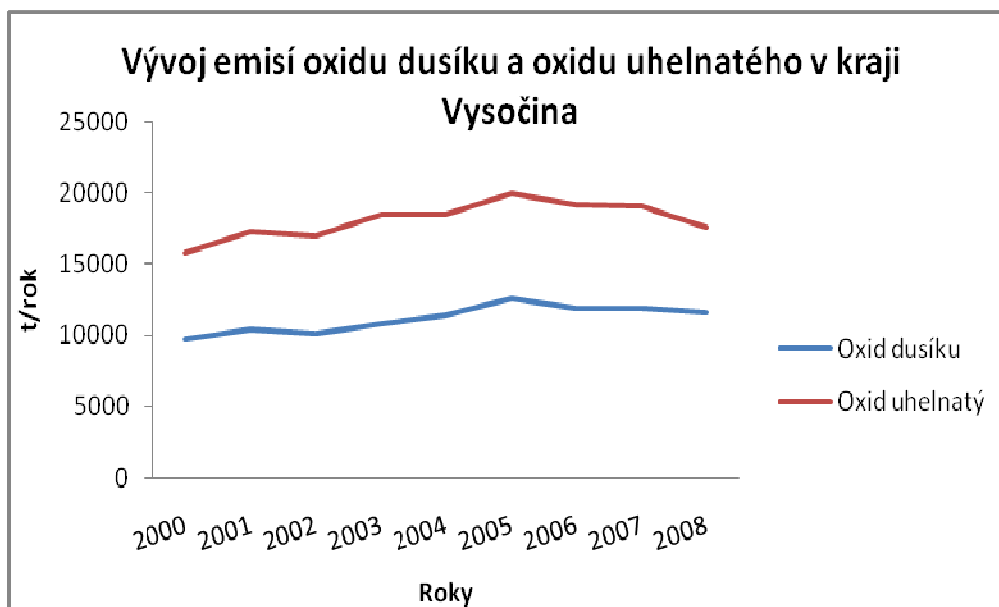
Tabulka č. 6 Zvolený způsob dopravy návštěvníků kraje Vysočina v roce 2010

Dopravní prostředek	Auto	Vlak	Autobus linkový	Autobus zájezdový	Kolo	Pěšky	Jinak	Celkem
%	85,5	7,3	5,2	0,7	1,2	0,1	0,1	3504

Zdroj: Czechtourism, zpracování vlastní

Vybraný způsob dopravy návštěvníků kraje Vysočina přispívá ke znečištění ovzduší. Jedná se o emise oxidů dusíku a oxidu uhelnatého. Tyto koncentrace oxidu dusíku mohou působit negativně na řadu ekosystémů v chráněných krajinných oblastech kraje Vysočina, kterými jsou Žďárské vrchy a Železné hory. Následující graf č. 8 vyjadřuje vývoj emisí oxidu dusíku a oxidu uhelnatého v kraji Vysočina.

Graf č. 8 Vývoj emisí oxidů dusíku a oxidu uhelnatého v kraji Vysočina

Zdroj: Český hydrometeorologický ústav, zpracování vlastní

Tabulka č. 7 Vývoj emisí oxidů dusíku a oxidu uhelnatého v kraji Vysočina

Druh emisní látky/Rok	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Oxid dusíku	9726,7	10412,7	10095,5	10798,2	11371,2	12559,0	11922,2	11932,8	11595,9
Oxid uhelnatý	15813,7	17254,1	17017,1	18430,8	18519,6	19956,4	19147,8	19036,6	17546,6

Zdroj: Český hydrometeorologický ústav, zpracování vlastní

Kvalita ovzduší ve smyslu zákona o ochraně ovzduší se dělí do šesti kategorií. Nejlepší z těchto kategorií se označuje jako velmi dobrá. Podle údajů z Českého hydrometeorologického ústavu je kvalita z hlediska imisních limitů pro oxid dusíku a oxid uhelnatý ovzduší hodnocena právě jako velmi dobrá. V tabulce č. 7 dosahují emise nejvyšších hodnot v roce 2005, avšak stále nejsou překračovány doporučené hodnoty krajských emisních stropů v kraji Vysočina. Proto je kraj vnímán jako region s nejčistším ovzduším v České republice.

Je však nutné zmínit, že celé území kraje překračuje imisní limit u přízemního ozónu. Kraj Vysočina je z hlediska znečištění tímto toxickým plynem nejzatíženějším krajem v České republice.

Přestože velmi významná část návštěvníků kraje využije automobil, dopad na stav znečištění ovzduší díky cestovnímu ruchu není příliš významný. Kraj Vysočina je díky své centrální poloze nejvíce zatížen emisemi z tranzitní dopravy. Prochází jím totiž důležité silnice mezinárodního a národního významu (dálnice D1 Praha - Brno, silnice I/38 Praha – Vídeň).

8 INDIKÁTORY SOCIO-KULTURNÍHO PROSTŘEDÍ

Mezi následující vybrané indikátory pro hodnocení vlivů cestovního ruchu na socio-kulturní prostředí patří efekt módnosti, míra spokojenosti návštěvníků a turistická informační centra.

8.1. Efekt módnosti

Je klíčovým ukazatelem při posuzování úspěšnosti a zaměření regionu a zároveň poukazuje na jeho možný potenciál. Tento efekt módnosti lze chápat jako motiv či důvod, kvůli kterému je daný region vyhledávaný a kvůli kterému ho turisté navštěvují. Je důležité si uvědomit, jaké přednosti daná lokalita nabízí, čím je pro návštěvníky „módní“ a tento základ nadále rozvíjet. Protože právě efekt módnosti ovlivňuje jedince i skupiny lidí výběrem a upřednostněním právě té dané lokality před ostatními.

Tabulka č. 8 Převažující důvod návštěvy kraje Vysočina

Lokalita /%	Poznání	Relaxace	Turistika a sport	Zdraví	Práce	Zábava	Nákupy	Návštěva známých	Tranzit
Vysočina	17,9	11,2	50,2	0,8	2,9	7,2	1,1	6,6	1,9
Žďár nad Sázavou	0,4	7,0	81,6	0,6	0,6	9,2	0,0	0,7	0,0
Třebíč	0,0	4,8	86,9	0,6	0,6	4,2	0,0	3,0	0,0
Telč	49,2	16,0	6,2	1,0	2,5	11,3	0,4	10,6	2,7
Jihlava	45,0	11,0	10,0	5,0	7,0	7,0	0,0	14,0	1,0
Pelhřimov	50,0	2,0	8,0	0,0	4,0	10,0	0,0	22,0	4,0
Nové Město na Moravě	0,0	4,0	68,0	0,0	0,0	2,0	4,0	14,0	8,0
Velká Bíteš	0,0	6,0	0,0	2,0	24,0	2,0	28,0	16,0	20,0
Velké Meziříčí	0,0	12,9	83,1	0,0	0,9	0,0	0,0	3,1	0,0
Nový Jimranov skiareál	0,0	28,9	66,7	0,0	0,0	2,2	0,0	2,2	0,0

Zdroj: Czechtourism, zpracování vlastní

Z předchozí tabulky č. 8 lze vyčíst, že důvody návštěvnosti v kraji Vysočina jsou různorodé a v rámci regionu rozdílné. Avšak při celkovém pohledu lze usoudit, že se kraj Vysočina opírá hlavně o dva pilíře, které výrazně převyšují ostatní. Je to jednak turistika a

sport, které návštěvníci vyhledávají převážně ve Žďáru nad Sázavou, Velkém Meziříčí a Třebíči a jednak poznání, za kterým přijíždějí do měst Telče, Jihlavy a Pelhřimova.

V pořadí třetím důvodem návštěvy tohoto kraje je relaxace v podobě rekreace, pobytu v přírodě a vycházek. Takováto relaxace do jisté míry souvisí se sportem a turistikou. Ostatní důvody návštěvnosti jsou téměř zanedbatelné

Potenciál kraje Vysočina lze tedy spatřovat hlavně v turistice a v poznání. Těmito přednostmi by se měl kraj prezentovat a měl by vytvářet podmínky jejich dalšího rozvoje, protože struktura a množství nabídky každé destinace do jisté míry vypovídá o její úspěšnosti. Lepšímu využití turistického potenciálu v tomto případě zajisté napomůže zlepšování vybavenosti regionu, kvalitnější dopravní infrastruktura, budování, rozšiřování či zkvalitňování zázemí pro sportovní vyžití, větší péče památkám, lepší informovanost a dostupnost atd.

Neméně důležitá je také propagace a reklama dané lokality na veřejnosti, veletržích cestovního ruchu či v médiích, způsob nabízení cestovních kanceláří či reference od příbuzných a známých. Dobrá a kvalitní prezentace regionu zajistí „módnost lokality“, s ní související vyšší přísun turistů do destinace a tím i ekonomický růst celé oblasti.

Z informací z webového turistického portálu kraje Vysočina vyplývá, že se kraji dařilo prezentovat na všech výstavách v samostatných expozicích. Svoji turistickou nabídku představila města Havlíčkův Brod, Jemnice, Jihlava, Pelhřimov, Telč, Třebíč a Žďár nad Sázavou. Na těchto veletržích byla představena novinka mezi regionálními tištěnými materiály - mapa „Aktivní dovolená“ a mapa „Za poznáním historie“. Tyto dva propagační materiály vhodně korespondují s preferencí návštěvníků kraje Vysočina. Mezi významnější turistické materiály kraje dále patří *Tipy na výlety na kole*, *Tipy na výlety pěšky*, *Tipy na výlety pro děti*, *Zima na Vysočině*, *Dovolená na venkově* atd.

Podle údajů, které lze na webovém turistickém portálu nalézt, se region Vysočina prezentuje odpovídajícím směrem (viz příloha č. 1). Reaguje na potřeby turistů z hlediska jejich preference a důvodu návštěvy. Prezentace cestovního ruchu v kraji se opírá nejvíce o nabídky cykloturistiky. Kraj je zapojen do projektů jako je *Greenway* nebo *EuroVelo*. Tyto trasy jsou využívány v souladu s jejich ekologickou funkcí a potenciálem pro sport, turistiku a rekreaci. Dále kraj nabízí své prostředí k pěší turistice, zimnímu běžeckému lyžování, vodáctví a návštěvě světoznámých kulturně-historických památek.

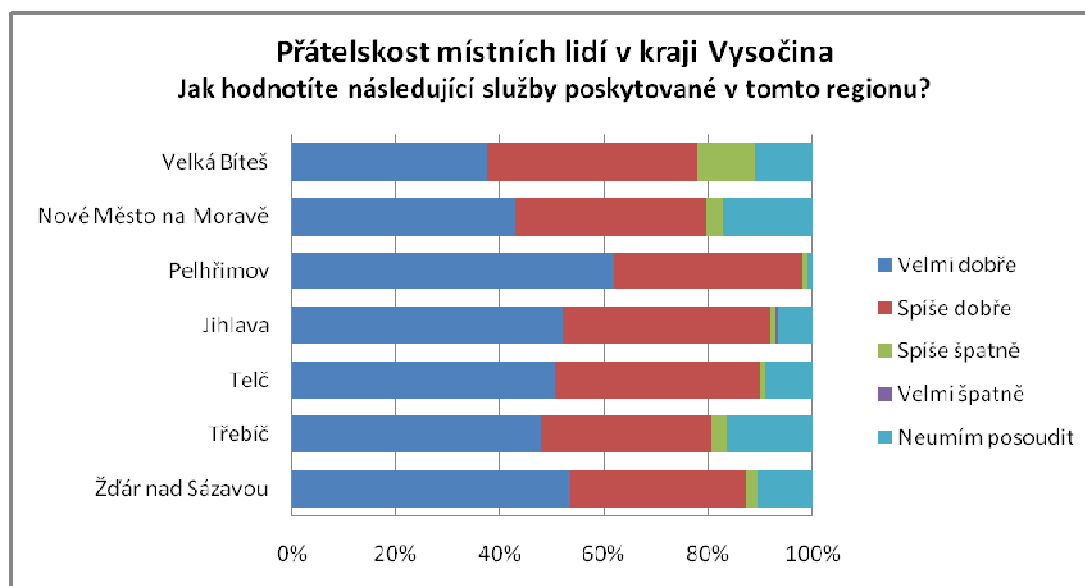
Dopad cestovního ruchu na nabídku turistických služeb a propagace kraje Vysočina je hodnocen jako významný a také pozitivní. Na preferenci turistických aktivit návštěvníků kraj jasně reaguje vhodnou nabídkou aktivní dovolené zejména pak cykloturistikou.

8.2. Míra přátelskosti místních lidí k návštěvníkům

Dalším řešeným indikátorem je míra přátelskosti místních lidí k návštěvníkům. V tomto případě nejsou hodnoceny konkrétní pocity místních obyvatel (iritační index), ale pouze to, jestli návštěvníci pociťují u místních obyvatel nějakou averzi či nikoli.

Pro hodnocení tohoto indikátoru opět slouží výsledky šetření organizace Czechtourism. Z následujícího grafu č. 9 lze vyčíst, že turisté při návštěvě turistického regionu Vysočina shledávají vztah s místními obyvateli jako pozitivní, a to především v Pelhřimově, kde 98% návštěvníků hodnotí přátelskost místních obyvatel dobře. Opačný postoj, tedy averzi vůči turistům, lze vidět nepatrně u obyvatel Velké Bíteše.

Graf č. 9 Přátelskost místních lidí v kraji Vysočina

Zdroj: Czechtourism, zpracování vlastní

Celkově zaujímají rezidenti kraje Vysočina vůči turistům kladný postoj, což znamená, že cestovní ruch je v kraji vnímán pozitivně.

Nejspíše je to díky zatím nízké intenzitě turistického zatížení. Lze předpokládat, že postoj místních obyvatel k turistům se bude měnit v závislosti na intenzitě cestovního

ruchu v kraji. Pro zachování nynějšího kladného postoje rezidentů je třeba, aby se sami místní obyvatelé aktivně zajímali a zapojovali do služeb cestovního ruchu.

Zapojením do služeb cestovního ruchu se zvýší počet pracovních míst a zvýší se zaměstnanost místních obyvatel. V místech, která jsou atraktivní pro cestovní ruch, nemusí být zastoupeno jiné odvětví, které by významně zaměstnávalo obyvatele kraje. Například jako zpracovatelský průmysl (strojírenství), který značně ovlivňuje hospodářskou i sociální situaci v kraji Vysočina.

Turisté se zajisté budou opakovaně vracet do kraje Vysočina, kde s nimi byl navázán lidský přívětivý kontakt a kde byli při pobytu spokojeni. Bude tak přetrvávat preference takových turistických oblastí, které budou stále silněji spojovány s podporou místního obyvatelstva a jejich přívětivým postojem k rostoucímu počtu přijíždějících turistů.

Dopad cestovního ruchu z hlediska vztahů návštěvníků a místních obyvatel, lze hodnotit pozitivně. Přítomnost turistů nezpůsobuje významnou averzi obyvatel kraje. Je možné tento vztah přisoudit zatím nižší návštěvnosti a preferenci jednodenních pobytů turistů.

8.3. Turistická informační centra

Turistická informační centra (TIC) v kraji Vysočina mají za úkol poskytovat široké informace o regionu a propagovat atraktivitu a přednosti tohoto kraje. Je však nutné zhodnotit na základě jejich počtu a využití, jaký mají vliv na rozhodnutí návštěvníka nebo rezidenta využít turistických nabídek kraje.

Turistické využití zvyšuje povědomí o kraji a dále vydaje turistů za ubytování, stravování či využití dalších služeb cestovního ruchu. Tyto náklady návštěvníků představují tok peněz do rozpočtu kraje Vysočina.

V následující tabulce č. 9 je uváděn přehled turistických informačních center v kraji Vysočina. Informační centra se nacházejí prakticky v každé větší obci, zejména pak ve větších městech kraje (Jihlava, Žďár nad Sázavou) a hlavně v turisticky vyhledávaných historických městech kraje (např. Telč, Třebíč).

Tabulka č. 9 Přehled turistických informačních center kraje Vysočina v roce 2009

NÁZEV TURISTICKÉHO INFORMAČNÍHO CENTRA	
Informační centrum Brtnice	Informační centrum Kulturních zařízení města Pelhřimova
Turistické informační centrum Bytčice nad Pernštejnem	Turistické informační centrum Počátky
Informační centrum Draxmoor - Dolní Rožínka	Informační centrum Polná
Informační centrum elektrárny Dukovany	Městské informační centrum Přibyslav
Informační centrum vodní elektrárny Dalešice	Informační kancelář Sněžné
Informační centrum Golčův Jeníkov	Ekologické informační centrum Krátká – Přibyslav
Městské informační centrum Havlíčkův Brod	Informační centrum Světlá nad Sázavou
Informační centrum Hrotovice	Informační centrum Svatka
Městské kulturní a informační středisko Humpolec	Turistické informační centrum Těchobuz
Informační centrum Chotěboř	Informační středisko MěÚ Telč
Turistické informační centrum Jaroměřice nad Rokýtnou	Informační a turistické centrum Třebíč
Turistické informační centrum Jemnice	Informační centrum Zadní synagoga – Třebíč
Turistické informační centrum Brána Matky Boží - Jihlava	Informační a turistické centrum při Bazilice sv. Prokopa – Třebíč
Turistické informační centrum Jihlava	Turistické informační centrum Třešť
Informační centrum města Kamenice nad Lipou	Informační centrum a Klub kultury města Velké Bíteše
Informační centrum Koněšín	Informační centrum Velká Losenice
Informační centrum Krucemburk	Informační centrum MěÚ Velké Meziříčí
Informační centrum Ledeč nad Sázavou	Informační centrum Šiklův Mlýn – Zvole nad Pernštejnem
Informační, poradenské a vzdělávací centrum Loucko – Luka nad Jihlavou	Informační a turistické centrum Žďár nad Sázavou
Turistické informační centrum Moravské Budějovice	Informační centrum CK Santini Tour – Žďár nad Sázavou
Informační centrum Náměšť nad Oslavou	Informační centrum Ždírec nad Doubravou
Městské informační centrum Nové Město na Moravě	Informační centrum Žirovnice
Turistické informační centrum mikroregionu Stražiště - Pacov	-

Zdroj: Krajský úřad kraje Vysočina, zpracování vlastní

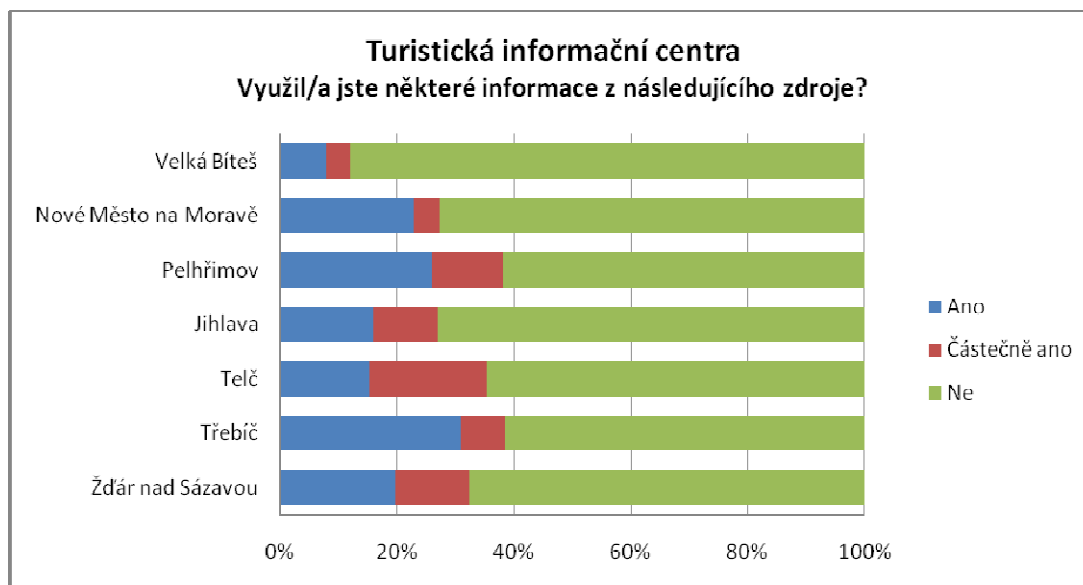
Při pohledu na následující graf č. 10 lze vidět, že ač jsou turistická centra v kraji dostupná a hojně rozšířená, jsou poměrně málo využívána. Tato centra častěji využívají turisté zejména ve městech Třebíč, Pelhřimov a Telč.

Podle šetření Czechtourism, nejvíce informací o regionu návštěvníci vyhledali přes internet a to 60% ze všech dotazovaných.

Lidé mohou čerpat informace o vybrané destinaci v pohodlí domova a na cestu se tak vydat již „připraveni“. Je tedy zřejmé, že propagace regionu by se měla dále více přizpůsobovat tomuto progresivnějšímu způsobu informování, jakým je právě internet. Je zapotřebí, aby se turistické oblasti v kraji dobře prezentovaly právě na internetu pomocí atraktivní nabídky, ale také kvalitně zpracovanými webovými stránkami. Dostupnost potřebných informací zajisté napomůže větší konkurenci kraje Vysočina na trhu cestovního ruchu

Dopad působnosti informačních center v kraji Vysočina tedy není významný. Nový smysl fungování turistických informačních center lze spatřovat ve vytvoření nabídky environmentálního vzdělávání pro širokou veřejnost.

Graf č. 10 Využití turistických informačních center v roce 2010

Zdroj: Czechtourism, zpracování vlastní

9 SWOT ANALÝZA

Tato SWOT analýza vychází z předchozích zpracovaných analytických kapitol a obsahuje souhrnný výčet hlavních silných a slabých stránek (viz.tabulka č. 10), ale také příležitostí a hrozeb pro kraj Vysočina (viz.tabulka č. 11).

9.1 Vlastní analýza SWOT

Tabulka č. 10 Silné a slabé stránky kraje Vysočina

SILNÉ STRÁNKY – S	SLABÉ STRÁNKY – W
příznivá geografická poloha kraje	absence atraktivní horské krajiny a významných oblastí pro vodní rekreaci
dopravní dostupnost kraje díky významnému dopravnímu spojení dálnice D1	monotónnost krajiny
kvalitní přírodní prostředí s vysokou estetickou hodnotou krajiny	neatraktivní zemědělsky využívaná krajina
bohaté kulturní dědictví regionu, nárůst počtu národních kulturních památek, nejvyšší počet památek na seznamu UNESCO v ČR	nízký počet lůžek pro rekreační ubytování
CHKO Žďárské vrchy a CHKO Železné hory, síť maloplošných zvláště chráněných území	malé množství turistických programů a produktů s komplexním zajištěním služeb
velmi dobrá kvalita ovzduší	nízký počet čističek odpadních vod s terciárním stupněm čištění
přátelskost obyvatel Vysočiny vůči jejím návštěvníkům	nízký podíl chráněných oblastí na území kraje
hustá síť dobře značených pěších turistických tras a cyklotras (dálkové cyklotrasy)	vysoký stupeň zatížení přízemním ozonem
vhodné podmínky pro zimní turistiku (síť lyžařských běžeckých stop, sjezdovky)	minimální využití služeb turistických center v kraji

Tabulka č. 11 Příležitosti a ohrožení kraje Vysočina

PŘÍLEŽITOSTI - O	OHROŽENÍ – T
vhodné podmínky pro rozvoj ekoturismu (agroturistika, lanová centra)	nárůst konkurence mezi regionem Vysočina a ostatními turistickými regiony
využívání kulturního bohatství kraje pro zvýšení návštěvnosti i zahraničních turistů	snížení stupně ekologické stability krajiny
tvorba ekologicky hodnotné krajiny	zanikání biotopů nešetrným umístěním staveb
vytvoření turistických programů v rámci komplexní a specifické nabídky regionu Vysočina	snížování hodnoty krajinného rázu výraznými technickými zásahy
budování cyklostezek a cyklotras, spolu s drobnou infrastrukturou a doprovodnými službami	znečištění ovzduší v rekreačních oblastech a sídlech v důsledku zvyšování automobilové dopravy
rozvoj zimní lyžařské turistiky, zejména infrastruktury pro běžecké lyžování	dlouhodobé intenzivní využívání půdy pro zemědělskou produkci
vytváření pracovních míst v turistickém ruchu	odliv návštěvníků pro nespokojenost s kvalitou stravovacích a ubytovacích služeb a s profesionalitou doplňkových služeb
regulace individuální automobilové dopravy ve městech a rekreačních oblastech kraje	nekoordinování propagačních aktivit v kraji
vytvoření nabídky environmentálního vzdělávání v rámci působení informačních center	absence atraktivních turistických programů
zatraktivnění a modernizace turistických zajímavostí s ohledem na vyšší nároky návštěvníka	nezajištění přístupnosti památek a jejich využitelnost pro turisty
větší prosazování péče o životní prostředí do územních plánů a strategie rozvoje kraje	nedostatečná péče o kulturně-historické památky
-	nedodržování ochranných opatření v chráněných oblastech kraje
-	omezování finančních prostředků pro provoz informačních center
-	snížování finanční podpory cestovního ruchu ze strany ČR a EU

9. 2 Vyhodnocení SWOT analýzy

Řešená oblast kraje Vysočina nepatří mezi turisticky atraktivní z hlediska rozmanitosti území. Nenalezneme zde významné horské krajiny. Vodní rekreace se nejčastěji vyskytuje v zázemí vodních nádrží nebo větších rybníků. Stále se však nejedná o velké oblasti pro vodní rekreaci. Dále můžeme slabou stránkou spatřovat ve velkém využití půdy pro zemědělské účely. Takovéto prostředí není příliš atraktivní pro cestovní ruch. Tento stav se promítá do nízkého turisticko-rekreačního zatížení kraje.

Naopak značný potenciál je možné vidět v bohaté nabídce kulturních památek. Za předpokladu dostatečné péče a modernizace s ohledem na vyšší nároky turistů.

Kraj vyniká kvalitním životním prostředím a výhodnou geografickou polohou. Díky absenci významných rekreačních oblastí se cestovní ruchu více orientuje na aktivní druhy rekreace, jako jsou cykloturistika nebo zimní běžecká turistika. V tomto směru je možné vidět příležitosti. Je nutné tento potenciál podpořit důslednou propagací a vytvářením komplexních nabídek, balíčků a produktů cestovního ruchu orientovaných na specifický druh turistiky.

Největší ohrožení pro cestovní ruch v kraji představuje nárůst konkurence ze strany ostatních krajů, dále znečištění životního prostředí vlivem rostoucí automobilové dopravy a odliv návštěvníků díky neatraktivní turistické nabídce. Také blížící se konec programového období 2007-2013 v rámci Regionálního operačního programu Jihovýchod, může znamenat omezení finanční pomoci projektovým záměrům v turistickém ruchu kraje Vysočina.

10 EKONOMICKÉ HODNOCENÍ VYBRANÉHO NEGATIVNÍHO VLIVU CESTOVNÍHO RUCHU V KRAJI VYSOČINA

Pro tuto kapitolu ekonomického hodnocení negativního vlivu cestovního ruchu v kraji Vysočina byl zvolen indikátor emisí z automobilové dopravy. Konkrétně se jedná o emise CO₂.

Podle průzkumu Czechtourism, zvolilo jako způsob dopravy automobil 85,5 % návštěvníků kraje Vysočina. Dále dotazovaní odpovídali, že dávají z 68,5% přednost jednodennímu pobytu bez noclehu. To tedy odpovídá cestě z místa bydliště do místa navštívení a zpět.

Dále průzkum určil, z jaké vzdálenosti turisté do kraje Vysočina přijíždějí. Vzdálenost, kterou turisté nejčastěji uváděli, byla v rozmezí 51km až 100 km.

Podle těchto výsledků šetření, lze odvodit přibližně o kolik emisí CO₂ turista zatíží ovzduší v kraji Vysočina.

Poté lze vypočítat na základě průměrné výše emisní povolenky, jaký bude náklad v korunách, jestliže turista využije k návštěvě právě automobil. Výsledek se odvíjí od předpokladu, že turista cestuje v automobilu sám. Při vytížení automobilu více osobami, se výsledek vydělí jejich počtem.

Následný výpočet se tedy vztahuje k šetření Czechtourism, kde návštěvníci uváděli, že nejčastěji přijíždí ze vzdálenosti 51 km až 100 km. Tato kategorie hodnot je však pro výpočet široká. Proto je zvolena hodnota pomocí mediánu, která představuje polovinu této kategorie.

Hodnotou je tedy 75,5 km. Tato vzdálenost je dále násobena dvakrát, jelikož průzkum v kraji určil, že návštěvník se nejčastěji opět vrací zpět ve stejný den příjezdu.

Následující tabulka č. 12 shrnuje hodnoty potřebné k výpočtu emisního zatížení CO₂ při jednodenní návštěvě turisty v kraji Vysočina.

Tabulka č. 12 Hodnoty pro výpočet nákladů emisí CO₂ za pobyt turisty v kraji Vysočina

Automobil	CO₂	Cena emisní povolenky v roce 2010	Počet ujetých km turistou
Hodnota	156 g/km	358,25 Kč	151km

Zdroj: Energetický regulační úřad, Czechtourism, Centrum pro energetiku a dopravu, zpracování vlastní

Počet emisí, které turista za den svého pobytu vyprodukuje v kraji Vysočina, je 23 556g. V tunách je to pak 0,023556 t. Při dané ceně emisní povolenky pro rok 2010 lze určit, že vydané náklady za pobyt turisty, který sám využil automobil, jsou 8,4 Kč.

Pro snížení takového nákladu, je tedy vhodné cestovat při nejvyšším možném vytížení místa v osobním automobilu.

11 ZÁVĚR

Cílem diplomové práce bylo určit dopady cestovního ruchu v kraji Vysočina. Konkrétně byly řešeny dopady na přírodní, životní a socio-kulturní prostředí kraje. Dalším cílem bylo zhodnocení potenciálu pro cestovní ruch na základě přírodních a socio-kulturních předpokladů.

Území kraje Vysočina patří ke geomorfologické jednotce Českomoravské vrchoviny. Přestože se Českomoravská vrchovina dělí na několik geomorfologicky odlišných celků, krajinu lze hodnotit jako homogenní či jednotvárnou. V kraji tak nenalezneme žádnou rozsáhlou horskou krajinu. Vysočinou prochází hlavní evropské rozvodí, tím pádem se zde nevyskytují významně velké toky. Kraj se však může prezentovat zachovalou přírodou a krajinou bez významnějších antropogenních zásahů. Přesto lze z hlediska atraktivnosti nebo různorodosti hodnotit území kraje spíše negativně.

Naopak bohaté kulturní dědictví regionu a další nárůst počtu národních kulturních památek představuje významný potenciál pro využití cestovním ruchem. Je proto třeba tímto způsobem kraj prezentovat a dále rozvíjet. Takto orientovaná nabídka pro cestovní ruch lze ekonomicky zhodnotit. Čím více se budou využívat místní zdroje a ekonomika, tím větší význam bude představovat cestovní ruch pro obyvatele kraje.

Celkově lze zhodnotit, že kraj Vysočina nepatří k exponovaným turistickým regionům České republiky. Turisticko-rekreační zatížení má přímý dopad na přírodní složku kraje, avšak v porovnání s ostatními kraji, je zatížení kraje Vysočina velmi malé. V nízkém rekreačním zatížení kraje Vysočina lze především spatřovat nižší kvalitu rekreačních zařízení a další infrastruktury. Bylo by proto vhodné, aby kraj Vysočina nebo jeho obce, svazky obcí nebo malí a střední podnikatelé využili finanční pomoci v rámci Regionálního operačního programu Jihovýchod, konkrétně prioritní osy 2 Rozvoj udržitelného cestovního ruchu. Tato osa podporuje projekty zaměřené právě na rozvoj základní a doprovodné infrastruktury pro cestovní ruch, obnovu, trvalou údržbu, zpřístupnění a využití památek regionálního významu a zvýšení podílu ekologicky šetrných forem turistiky, jako je např. cykloturistika, pěší turistika a venkovská turistika, na cestovním ruchu v regionu.

Lesy tvoří podstatnou složku území v kraji Vysočina a přispívají tak k přírodnímu bohatství kraje. Tato část území se často setkává s rekreačním využitím, jako je pěší

turistika, sjezdové a běžecké lyžování, lanová centra a další. Tyto antropogenní aktivity se podílí na erozi nebo sesuvu půdy. Eroze způsobená aktivitami návštěvníků v kraji Vysočina je oproti ostatním druhům erozí zanedbatelná. Dopad cestovního ruchu na prostředí v zalesněných oblastech je tedy nepatrný.

Přestože v kraji nenalezneme významně velké koupací oblasti, tak je region navštěvován ve velké míře právě pro rekreaci u vody. Rekreace se podílí na ovlivnění chemických a fyzikálních vlastností vody. Tyto vlivy se projevují v podobě rozšíření sinic, které jsou hlavním problémem koupacích vod v kraji Vysočina. Dopad cestovního ruchu na jakost vody lze považovat za značný, protože přispívá k rozšíření sinic, které jsou z hlediska kvality a využití vod negativním projevem. Je tedy nutné zavádět a financovat systémy s terciérním stupněm čištění vod. Potenciál plošně menších koupacích vod v kraji Vysočina je nutné vidět v jejich kvalitě.

Podíl chráněných oblastí na výměře území kraje Vysočina není velký. Turisté do kraje přijíždějí nejčastěji za poznáním či pěší turistikou a chráněné krajinné oblasti jsou tak vhodné oblasti k navštívení. Proto lze hodnotit dopad cestovního ruchu na chráněná území jako významný. Díky vyšší intenzitě návštěvnosti, by bylo možné zajistit například vznik nových nebo rozšíření stávajících chráněných oblastí nebo modernější infrastrukturu. Tímto cestovním ruchem může přispět k ochraně životního prostředí. Naopak negativní dopady turismu v chráněných oblastech se projevují nevratným poškozením přírodní atraktivity těchto území.

V kraji Vysočina se koeficient ekologické stability pohybuje ve střední kategorii hodnot a je téměř neměnný. V porovnání s Českou republikou je koeficient v kraji nižší za celé sledované období. Dopad cestovního ruchu na ekologickou stabilitu v kraji je však nevýznamný oproti zatížení intenzivní zemědělskou velkovýrobou.

Podle průzkumu turisté využívají z 85,5 % automobil k navštívení kraje a tím se podílí na znečištění ovzduší. Přestože se jedná o velmi významnou část z oslovených návštěvníků, dopad cestovnímu ruchu na stav znečištění ovzduší nelze hodnotit jako významný. Kraj Vysočina je díky své centrální poloze nejvíce zatížen tranzitní dopravou, ale stále je vnímán jako region s nejčistším ovzduším v České republice.

Kraj Vysočina dosud není výrazně turisticky využíván a nelze tedy říci, že je považován turisty za „módní“ lokalitu. Lze tomu však pomoci vhodně zvolenou strategií propagace regionu. Návštěvníci do kraje přijíždějí zejména za aktivním odpočinkem.

Dopad cestovního ruchu na nabídku turistických služeb v kraji Vysočina je hodnocen jako významný a také pozitivní. Na preferenci turistických aktivit návštěvníků kraj reaguje vhodnou nabídkou aktivní dovolené zejména pak cykloturistikou. Touto specifickou nabídkou se kraj může profilovat a stát se tak „módním“ turistickým regionem pro aktivní turisty. Dále tato specifická nabídka může sloužit jako konkurenční výhoda ve srovnání s ostatními kraji v České republice.

Důležitý je také postoj místních obyvatel k návštěvníkům kraje. Návštěvníci Vysočiny vnímají vztah s místními obyvateli jako velmi dobrý. Tedy dopad cestovního ruchu, z hlediska vztahů návštěvníků a místních obyvatel, lze hodnotit pozitivně. Přítomnost turistů nezpůsobuje významnou averzi u obyvatel kraje. Tento stav se odvíjí od nižší návštěvnosti kraje a preferenci jednodenních pobytů turistů.

Jednou z možností, jak získat informace o turistickém vyžití v kraji, je návštěva turistického informačního centra. Tuto možnost však návštěvníci využívají minimálně. Převládajícím zdrojem informací se stal internet. Dopad působnosti informačních center v kraji Vysočina není významný. Nový smysl fungování turistických informačních center lze spatřovat ve vytvoření nabídky environmentálního vzdělávání pro širokou veřejnost.

Celkově lze tedy zhodnotit, že cestovní ruch působí především pozitivně na vybrané složky prostředí kraje Vysočina. Podíl dopadu cestovního ruchu ve většině zvolených indikátorů není významný. Lze však očekávat, že díky výraznému turistickému potenciálu kraje, dojde k většímu zatížení přírodních, životních i socio-kulturních složek. Bude tak zapotřebí jasně určit směr a limity pro cestovní ruch v kraji, aby nedocházelo k trvalému poškození přírodních i kulturních hodnot.

12 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Použitá literatura

1. ANDĚL, J. a kol.: Geografie Ústeckého kraje. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 2000. 151 s. ISBN 80-7044-320-0
2. BLAŽEK, V. a kol.: Voda v České republice. Praha: Consult Praha, 2006. 255 s. ISBN 80-903482-1-1
3. BROŽA, V. a kol.: Přehrady Čech, Moravy a Slezka. Liberec: Knihy 555, 2005. 256 s. ISBN 80-86660-11-7
4. CULEK, M. a kol.: Biogeografické členění České republiky. Praha: Enigma, 1996. 347 s. ISBN 78-80-7209-808-8
5. ČECH, L. a kol.: Jihlavsko, Chráněná území České republiky VII. Praha: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, 2002. 528 s. ISBN 80-86064-54-9
6. DAVID, P. a kol.: 444 historických měst a městeček České republiky. Praha: Kartografie Praha, 2004. 224 s. ISBN 80-7011-741-9
7. DEMEK, J. a kol.: Zeměpisný lexikon ČR, Hory a nížiny. Brno: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, 2006. 582 s. ISBN 80-244-0468-0
8. CHLUPÁČ, I. a kol.: Geologická minulost České republiky. Praha: Academia, 2002. 436 s. ISBN 80-200-0914-0
9. KIRÁL'OVÁ, A.: Marketing: destinace cestovního ruchu. Praha : Ekopress, 2003. 173 s. ISBN 80-86119-56-4
10. KROB, M. a kol.: Památky UNESCO. Praha: Kvarta, 2007. 95 s. ISBN 80-86326-39-X
11. KVASNIČKOVÁ, D. a kol.: Environmentální informace a osvěta. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 1998. 232 s. ISBN 80-7212-048-4.

12. MALÁ, V. a kol.: Základy cestovního ruchu. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2002. 98 s. ISBN 80-245-0439-1
13. MOLDAN, B.: Indikátory trvale udržitelného rozvoje. Ostrava: Vysoká škola báňská - Technická univerzita Ostrava, 1996. 87 s. ISBN 80-707-8380-X
14. PÁSKOVÁ, M.: Udržitelnost rozvoje cestovního ruchu. Hradec Králové: Gaudeamus, 2009. 298 s. ISBN 978-80-7435-006-1
15. PÁSKOVÁ, M., Zelenka, J.: Výkladový slovník cestovního ruchu. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2002. 275 s. ISBN 80-239-0152-4
16. SVOBODA, J. a kol.: Regionální geologie ČSSR 1. díl – Český masiv. Praha: Ústřední ústav geologický, 1964. 544 s. ISBN 80-8076-007-1
17. TOMÁŠEK, M.: Půdy České republiky. Praha: Česká geologická služba, 2007. 68 s. ISBN 80-7075-403-6
18. VÁŇA, V. a kol.: Národní kulturní památky a památky České republiky zapsané na Seznam Světového dědictví UNESCO. Praha: Titanic, 2001. 119 s. ISBN 80-86234-60-6
19. VEJVODA, J. a kol.: Technologie ochrany ovzduší a čištění odpadních plynů. Praha: Vysoká škola chemicko-technologická, 2003. 226 s. ISBN 80-7080-517-X
20. VLČEK, V. a kol.: Zeměpisný lexikon ČSR, Vodní toky a nádrže, Academia, Praha, 1984, 316 s. ISBN 80-200-0469-6
21. VYSTOUPIL, J. a kol.: Management cestovního ruchu. Brno: Masarykova univerzita, Ekonomicko-správní fakulta, 2007. 113 s. ISBN 978-80-210-4240-7

Elektronické zdroje

1. AGENTURA OCHRANY PŘÍRODY A KRAJINY: *Krajské pracoviště Havlíčkův Brod* [online]. [cit. 2010-08-15]. Dostupné z < <http://www.ochranaprirody.cz/wps/portal/cs/havlickuv-brod/>>
2. AGENTURA OCHRANY PŘÍRODY A KRAJINY: *Památky obnovené s finančním příspěvkem kraje* [online]. [cit. 2010-11-08]. Dostupné z < <http://www.kr-vysocina.cz/pamatky-obnovene-s-financnim-prispevkem-kraje-vysocina/ds-300258/p1=1124>>
3. ASOCIACE INFORMAČNÍCH TURISTICKÝCH CENTER: *Informační centra* [online]. [cit. 2010-11-15]. Dostupné z < <http://atic.cz/encyklopedie/seznam.phtml?typ=2,93,144,173,319&lng=&menu> >
4. BIOINSTITUT: *Strategie ochrany biologické rozmanitosti ČR 2004* [online]. [cit. 2010-11-08]. Dostupné z < http://www.bioinstitut.cz/documents/Strategie-CR_biodiverzita.pdf >
5. CENIA: *Znečištění ovzduší přízemním ozonem* [online]. [cit. 2011-01-03]. Dostupné z < [http://www.cenia.cz/web/www/cenia-akt-tema.nsf/\\$pid/MZPEBFL8NIS5](http://www.cenia.cz/web/www/cenia-akt-tema.nsf/$pid/MZPEBFL8NIS5)>
6. CENTRUM PRO ENERGETIKU A DOPRAVU: *Spotřeba automobilů v Evropě klesá – výjimkou je ČR* [online]. [cit. 2011-02-6]. Dostupné z < [http://cde.ecn.cz/tiskovka.shtml?cmd\[3213\]=i-3213-2270201](http://cde.ecn.cz/tiskovka.shtml?cmd[3213]=i-3213-2270201)>
7. CZECHTOURISM: *Profil návštěvníků v turistických regionech ČR* [online]. [cit. 2010-09-02]. Dostupné z < <http://monitoring.czechtourism.cz/CzechTourism/uvod.html> >
8. CZECHTOURISM: *Turistický potenciál regionů* [online]. [cit. 2010-11-08]. Dostupné z < <http://www.czechtourism.cz/didakticke-podklady/2-turisticky-potencial-regionu/>>
9. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD VYSOČINA: *Národní kulturní památky* [online]. [cit. 2010-11-08]. Dostupné z < <http://www.kr-vysocina.cz/narodni-kulturni-pamatky/ds-300234/p1=1116> >

10. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD VYSOČINA: *Památky obnovení s finančním příspěvkem kraje* [online]. [cit. 2010-11-08]. Dostupné z < <http://www.kr-vysocina.cz/pamatky-obnovene-s-financnim-prispevkem-kraje-vysocina/ds-300258/p1=1124>>
11. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD VYSOČINA: *Památky UNESCO* [online]. [cit. 2010-11-08]. Dostupné z < <http://www.kr-vysocina.cz/unesco/ds-300233/p1=1115> >
12. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD VYSOČINA: *Statistická ročenka kraje Vysočina 2010* [online]. [cit. 2010-09-02]. Dostupné z < <http://www.jihlava.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/krajp/631011-10-xj>>
13. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD VYSOČINA: *Veřejná databáze* [online]. [cit. 2010-11-08]. Dostupné z <http://vdb.czso.cz/vdbvo/maklist.jsp?filtr_uzemi=30%2Con&filtr_obdobi=&q_test=&kapitola_id=39&vo=tabulka&q_rezim=1>
14. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD VYSOČINA: *Využití půdy* [online]. [cit. 2010-09-02]. Dostupné z < http://www.jihlava.czso.cz/x/krajedata.nsf/oblast2/vyuziti_pudy-xj>
15. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD VYSOČINA: *Životní prostředí ČR* [online]. [cit. 2010-09-08]. Dostupné z < http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/zivotni_prostredi_zem>
16. KRAJSKÁ HYGIENICKÁ STANICE KRAJE VYSOČINA: *Koupací plochy v Kraji Vysočina* [online]. [cit. 2010-12-27]. Dostupné z < <http://www.khsjih.cz/index.php?id=159>>
17. KRAJSKÝ ÚŘAD KRAJE VYSOČINA: *Profil kraje Vysočina 2009* [online]. [cit. 2010-12-27]. Dostupné z <[extranet.kr-vysocina.cz/VismoOnline_ActionScripts/File.aspx /profil.kraje.vysocina.pdf](http://extranet.kr-vysocina.cz/VismoOnline_ActionScripts/File.aspx/profil.kraje.vysocina.pdf)>
18. KRAJSKÝ ÚŘAD KRAJE VYSOČINA: *Územně správní členění* [online]. [cit. 2010-08-15]. Dostupné z < <http://www.kr-vysocina.cz/uzemne-spravni-cleneni/d-4023868/p1=33420>>

19. KRAJSKÝ ÚŘAD KRAJE VYSOČINA: *Vysočina v číslech* [online]. [cit. 2010-12-16]. Dostupné z
< <http://extranet.kr-vysocina.cz/download/pdf/edice/vysocinavcislech.pdf>>
20. METODICKÁ PODPORA REGIONÁLNÍHO ROZVOJE: *Koeficient ekologické stability v okresech ČR v roce 2009* [online]. [cit. 2011-01-02]. Dostupné z
< <http://www.regionalnirozvoj.cz/index.php/150.html> >
21. STÁTNI ZÁMEK NÁMEŠŤ NAD OSLAVOU: *Národní kulturní památka* [online]. [cit. 2010-09-04]. Dostupné z < <http://www.zamek-namest.cz>>
22. TURISTICKÝ PRŮVODCE VYSOČINA [online].[cit. 2011-02-15]. Dostupné z
< <http://www.region-vysocina.cz/>>
23. ÚSTAV PRO VODOHOSPODÁŘSKOU ÚPRAVU LESŮ: *Zprávy o stavu lesa a lesního hospodářství České republiky* [online]. [cit. 2010-12-22]. Dostupné z
< <http://www.uhul.cz/zelenazprava/>>
24. VYSOČINA TOURISM: *Křížem krážem Vysočinou na kole* [online]. [cit. 2011-02-03]. Dostupné z < <http://www.vysocinatourism.cz/nakole/>>
25. VYSOČINA TOURISM: *Veletrhy, prezentace* [online].[cit. 2011-02-3]. Dostupné z < http://www.vysocinatourism.cz/index.php?akce=slozka&id_slozka=18>
26. VYSOČINA TOURISM: *Veletrhy, prezentace* [online].[cit. 2011-02-3]. Dostupné z < http://www.vysocinatourism.cz/index.php?akce=slozka&id_slozka=18>
27. VÝZKUMNÝ ÚSTAV MELIORACÍ A OCHRANY PŮDY: *Erozní ohroženost podle maximální přípustné hodnoty faktoru ochranného vlivu vegetace* [online]. [cit. 2011-03-21] Dostupné z < <http://www.vumop.cz/index.php?p=lide&site=default>>
28. PANORAMIO: *Ráz kraje Vysočina* [online]. [cit. 2011-03-29]. Dostupné z
< <http://www.panoramio.com/photo/5582370>>

Seznam grafů

Graf č. 1	Turisticko-rekreační zatížení krajů České republiky v roce 2009
Graf č. 2	Počet lůžek ubytovacích zařízení v kraji Vysočina
Graf č. 3	Využití území v kraji Vysočina
Graf č. 4	Vývoj znečištění koupacích ploch v oblastech kraje Vysočina
Graf č. 5	Podíl zvláště chráněných území na rozloze okresů v kraji Vysočina
Graf č. 6	Vývoj koeficientu ekologické stability
Graf č. 7	Zvolený způsob dopravy návštěvníků kraje Vysočina v roce 2010
Graf č. 8	Vývoj emisí oxidů dusíku a oxidu uhelnatého v kraji Vysočina
Graf č. 9	Přátelskost místních lidí v kraji Vysočina
Graf č.10	Využití turistických informačních center v roce 2010

Seznam obrázků

Obrázek č. 1	Územně správní členění kraje Vysočina
Obrázek č. 2	Schéma ochrany území v kraji Vysočina
Obrázek č. 3	Koeficient ekologické stability podle okresů v roce 2009

Seznam tabulek

Tabulka č. 1	Turisticko-rekreační zatížení krajů v České republice v roce 2009
Tabulka č. 2	Počet lůžek ubytovacích zařízení v kraji Vysočina
Tabulka č. 3	Využití území v kraji Vysočina
Tabulka č. 4	Stupeň znečištění koupacích ploch v kraji Vysočina
Tabulka č. 5	Vývoj koeficientu ekologické stability
Tabulka č. 6	Zvolený způsob dopravy návštěvníků kraje Vysočina v roce 2010
Tabulka č. 7	Vývoj emisí oxidů dusíku a oxidu uhelnatého v kraji Vysočina
Tabulka č. 8	Převažující důvod návštěvy kraje Vysočina
Tabulka č. 9	Přehled turistických informačních center kraje Vysočina v roce 2009

Tabulka č. 10	Silné a slabé stránky kraje Vysočina
Tabulka č. 11	Příležitosti a ohrožení kraje Vysočina
Tabulka č. 12	Hodnoty pro výpočet nákladů emisí CO ₂ za pobyt turisty v kraji Vysočina

Seznam příloh

Příloha č. 1	Nabídky cykloturistiky v kraji Vysočina na webu
Příloha č. 2	Webový turistický průvodce kraje Vysočina
Příloha č. 3	Státní zámek Náměšť nad Oslavou
Příloha č. 3	Typický ráz kraje Vysočina

13 PŘÍLOHY

Příloha č. 1 Nabídky cykloturistiky v kraji Vysočina na webu

 Vysočina
Křížem krážem Vysočinou na kole

Ročník 2008
Ročník 2009
Aktuality 2010
Itinerář trasy 2010
Doporučení a informace 2010
Program na tase 2010
Ubytování na trase 2010
Soutěže 2010
Partneři 2010
Fotogalerie 2010
Cyklista Vysočiny 2010
Kontakt

Vítejte

Předpověď počasí na 18. - 20.08.2010 (17.08.2010)
Tři první etapy bez dešťové kapky (16.08.2010)
Výhled počasí na srpen 2010 podle ČHMÚ, zdroj: www.novinky.cz (31.07.2010)
Křížem krážem Vysočinou na kole 2010
Program akce (poslední aktualizace 12.08.2010)
Soutěž o největší počet najetých km v akci (28.07.2010)
Tipovací soutěž (28.07.2010)
Základní pravidla cyklistického putování 2010 (28.07.2010)

Pojedu s Vámi:

- 1. etapu (11%)
- 2. etapu (10%)
- 3. etapu (10%)
- 4. etapu (9%)
- 5. etapu (9%)
- 6. etapu (9%)
- 7. etapu (9%)
- Pojedu více dní. (9%)
- Pojedu celou trasu. (7%)
- Pojedu, ale ještě nevím kterou etapu. (8%)
- Ještě nevím, uvažuji o tom. (8%)

Počet hlasů: 2804

Zdroj: Vysočina Tourism, 2010

Příloha č. 2 Webový turistický průvodce kraje Vysočina

Vítejte na Vysočině
Turistický průvodce

[HOME](#) [CZ](#) [EN](#) [DE](#)

VYSOČINA
INFO

TURISTICKÉ
CÍLE

PO STOPÁCH
HISTORIE

AKTIVNÍ
POHYB

SLUŽBY

TIPY NA
VÝLETY

AKCE

LETNÍ
SPORTY

ZIMNÍ
SPORTY

UBYTOVÁNÍ

 WWW.REGION-VYSOCINA.CZ

turista@kr-vysocina.cz

Akce na Vysočině

◀ březen 2011 ▶

po	út	st.	čt.	pá	so	ne
▷	1	2	3	4	5	6
▷	7	8	9	10	11	12
▷	14	15	16	17	18	19
▷	21	22	23	24	25	26
▷	28	29	30	31		

dnes týden měsíc

Akce konané dnes

08.03.2011
Keramická dílna – obaly na květináčiky, nádoby na pastelky

08.03.2011 – 26.04.2011
Nenechte mozek zlenivět!

08.03.2011
Koncert hudebního oboru

VÝTVARNÁ SOUTĚŽ O NEJKRÁSNEJŠÍ OBRÁZEK

Vloženo: 04.03.2011
Městské kulturní středisko Třebíč vyhlašuje VÝTVARNOU SOUTĚŽ O NEJKRÁSNEJŠÍ OBRÁZEK S ŽIDOVSKÝM NÁMĚTEM Podmínky soutěže: Do soutěže se může přihlásit každý amatérský výtvarník zasláním 1 obrázku, vytvořeného libovolnou technikou ve formátu A4 na adresu: IC Zadní synagoga, ...

[více informací](#)

TŘEBÍČ MÁ NOVÝ TURISTICKÝ CÍL - ŽIDOVSKÉ MUZEUM - DŮM SELIGMANNA BAUERA

Vloženo: 15.02.2011
Od čtvrtka 17. 2.2011 bude v Třebíči otevřeno nové Židovské muzeum - dům Seligmanna Bauera. Město Třebíč před časem zakoupilo chátrající objekt bezprostředně sousedící se Zadní synagogou a následně provedlo jeho celkovou rekonstrukci. Po asi 85 letech byl mj.

Anketa

Jak trávíte svoji dovolenou?

- návštěvy památek (11%)
- návštěvy kulturních akcí (11%)
- turistika a výlety do přírody (9%)
- cykloturistika (9%)
- adrenalinové aktivity (8%)
- rybaření (8%)

Zdroj: Vysočina Tourism, 2010

Příloha č. 3 Státní zámek Náměšť nad Oslavou

Zdroj: vlastní foto, 2007

Příloha č. 4 Typický ráz kraje Vysočina

Zdroj: Panoramio, 2010